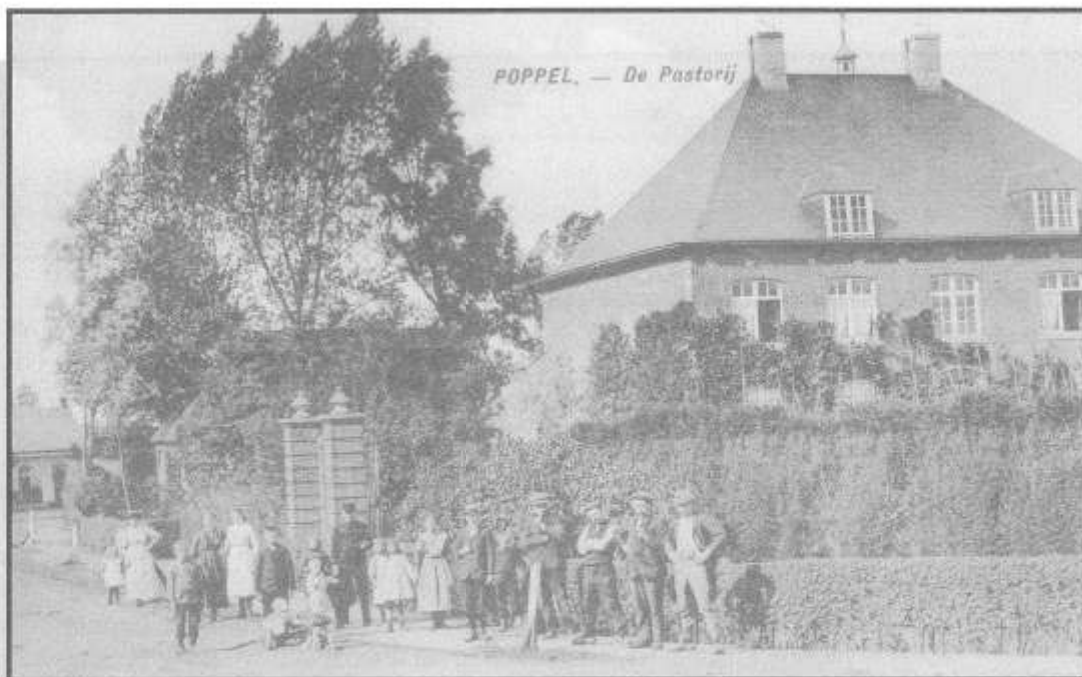

De Drie Goddelijke Deugden

Tijdschrift van de heemkundekring Nicolais Poppeli

Jaargang 7, nr. 25: september 2002

Met onze rondgang van prentkaarten door onze drie dorpen zijn we wederom aanbeland in Poppel. Deze maal hebben we gekozen voor de Poppelse pastorie die als monument beschermd is sinds 1975 (K.B. van 19/03/1975). Wanneer de pastorie precies is gebouwd is zeer moeilijk te zeggen want eigenlijk is de huidige pastorie een product van meerdere verbouwingen en herstellingen door de eeuwen heen. We weten wel dat er al sprake is van een pastorie in 1326, want toen verhuurde de abdij van Tongerlo aan de Poppelse pastoor Tiberius een huis. Of die pastorie dezelfde is als degene die pastoor Laurentius Mutsaerts liet herstellen in 1629, kunnen we niet met zekerheid zeggen. Wat we wel weten is dat die herstellingen niet veel uithaalden, want toen Alipius Van Veen aantrad als pastoor vond hij een ruïne terug. We weten dat Alipius Van Veen gedurende heel zijn pastoraat (1685-1705) heel wat herstellingen en vernieuwingen liet uitvoeren. In de 18^e en de 19^e eeuw werd er nog duchtig verbouwd, zodat we niet met zekerheid kunnen zeggen wanneer de pastorie haar huidig uitzicht verkreeg. De pastorie werd ook twee keer gerestaureerd: de eerste maal in 1909 en de tweede keer enkele jaren na haar classificatie als beschermd monument, nl. in 1978. En als iemand weet wie de personen op deze postkaart zijn, dan horen we dat graag. (Bron: Poppel Toen en Nu, Marc Vermeeren, Poppel 1995)

In dit nummer:

1. De veldslag te Poppel	blz. 3
2. Het dagboek van Adriaan Kolen 2	blz. 7
3. De mantelmadonna's in onze Kempen	blz. 15
4. Nieuws uit het archief	blz. 18
5. Onze foto-actie	blz. 24
6. Uit de oude doos: De bevrijding van Ravels	blz. 26
7. Winterhulp, een steun tijdens Wereldoorlog II	blz. 28

Nicolaüs Poppelius

Heemkundekring van Ravels, Weelde en Poppel

Postadres: Torenstraat 12, 2381 Weelde

Rekeningnummer: 733-3522204-67

Lidgeld inclusief abonnement tijdschrift: € 16

Bestuur:

Voorzitter:	Laurent Woestenburg	Beatrijs Van Nazarethlaan 2	2382 Poppel	014/65.6993
Ondervoorzitter:	Johan Van Steen	Berkenlaan 22	2380 Ravels	0474/83.72.30
Secretaris:	Ria Verheyen	Welvaartstraat 14	2300 Turnhout	014/42.18.39
Penningmeester:	Agnes Luyten	Berkenlaan 91	2380 Ravels	014/65.83.46
Leden:	Jos Nooyens	Overbroek 15B	2382 Poppel	014/65.86.36
	Frans Slegers	Steenweg op Weelde 60	2382 Poppel	014/65.57.51
	Paul Van Baelen	Straatakkers 4	2381 Weelde	014/65.73.15
	Peter Van Baelen	Weeldestraat 35	2381 Weelde	014/65.51.61
	Leo Van Den Berk	Mierdsedijk 111	2382 Poppel	014/65.69.54
	Adriaan Van Gils	Weteringstraat 37/2	2380 Ravels	014/65.52.58
	Marc Van Gorp	Grote Baan 97	2380 Ravels	014/65.69.05
	Magda Vloemans	Turnhoutseweg 2	2381 Weelde	014/65.51.56
	Marinus Willems	Weeldestraat 154	2381 Weelde	014/65.57.28

Redactie:

Redactieadres:	Johan Van Steen	Berkenlaan 22	2380 Ravels	0474/83.72.30
Leden:	Bert Bogaert	Antwerpsestnweg 78/43	2300 Turnhout	
	Jos Nooyens	Overbroek 15B	2382 Poppel	014/65.86.36
	Laurent Woestenburg	Beatrijs Van Nazarethlaan 2	2382 Poppel	014/65.69.93

Teksten of ideeën voor teksten dienen binnen gebracht te worden bij Johan Van Steen, Berkenlaan 22, 2380 Ravels (johan@vansteen.net) of bij één van de andere redactie- of bestuursleden

Voorradige publicaties:

De Drie Goddelijke deugden jaargang 1 t/m 5	€ 15/jaargang
De Drie van het Noorden	€ 5
Verjaardagskalender	€ 6
Videoband 'Leven in Weelde'	€ 18,5

Agenda:

1-2-3 november 2002

Viering 25-jarig bestaan Nicolaüs Poppelius

Archief:

Ons archief kan enkel geraadpleegd worden op afspraak (Johan Van Steen, 0474/83.72.30) of tijdens de dagen waarop ons museum is geopend.

Website:

<http://users.skynet.be/Ravels-Weelde-Poppel/>

De veldslag van oktober 1944 te Poppel

Een oud-gediende getuigt

Zaterdag 24 november 2001 was een druilerige, donkere dag. Helemaal in de sfeer die paste bij het bezoek dat de kranige vijfenzeventigjarige Raymond Stretch en zijn echtgenote Diane brachten aan Poppel. Raymond was uit Groot-Brittannië naar ons land gekomen om de plaatsen te bezoeken die hem gevoelens van trots en toch ook wel een stukje weemoed ontlokten. Trots omdat hij in 1944 op zijn tocht vanuit Normandië het vijandelijke Duitse leger had helpen terugdringen en weemoed omdat zoveel plekjes hem herinnerden aan het verlies van talrijke vrienden-soldaten.

Bij het monument voor de gesneuvelden achter het gemeentehuis wachtten schepen Jef Van de Pol, voorzitter Marcel Wouters en vaandrig Jef Van Beurden van de oudstrijdersbond en Laurent Woestenburg, voorzitter van de Ravelse heemkundekring, hen op. Het echtpaar Stretch arriveerde in gezelschap van Francis Huijbrechts uit Hoogstraten en Luc Cox uit Zoersel, twee jonge vorsers die het hele gebeuren van de bevrijdingsgevechten van 1944 uitzoeken. Voordien hadden zij reeds Nieuwkerk, het gebied waar de zwaarste veldslag was geleverd, al bezocht. Tijdens het bezoek zijn enkele foto's genomen, maar wegens het zeer donkere weer zijn die niet zo best ge-

lukt.

Poppel leeft in de herinnering van Ray, want zo noemen ze hem in de omgang, aan de laatste maanden van de tweede wereldoorlog levendig voort. Hij kwam bloemen neerleggen bij het monument van de gesneuvelden, waarop de namen van zijn gesneuvelde vrienden vermeld staan. Dit laatste is trouwens bijna uniek. Immers, slechts op een paar plaatsen, en dat is te Poppel en te Hechtel, staan op het oorlogsmonument de namen van aldaar gesneuvelde Engelse soldaten vermeld.

Ray woonde en woont nog steeds op het prachtige eiland *The Isle of Wight* (het eiland Wight) voor de Zuidkust van Engeland, werd op achttienjarige leeftijd ingelijfd in het leger en kwam terecht in het Hallamshire-bataljon (*Hallamshire Battalion*) dat deel uitmaakte van het York en Lancaster Regiment (de 49ste infanteriedivisie). Hij verwijst nog graag naar het officiële kenteken dat hij tijdens de landing in Normandië reeds droeg en dat nu op zijn soldatenmuts prijkt. Hun opdracht bestond erin als een antitankeenheid te opereren.

Tijdens de veldtocht van 1944 rukten zij op naar de Kempen. Kanalen en rivieren waren toen nog

Foto 1: De ontvangst bij het monument te Poppel

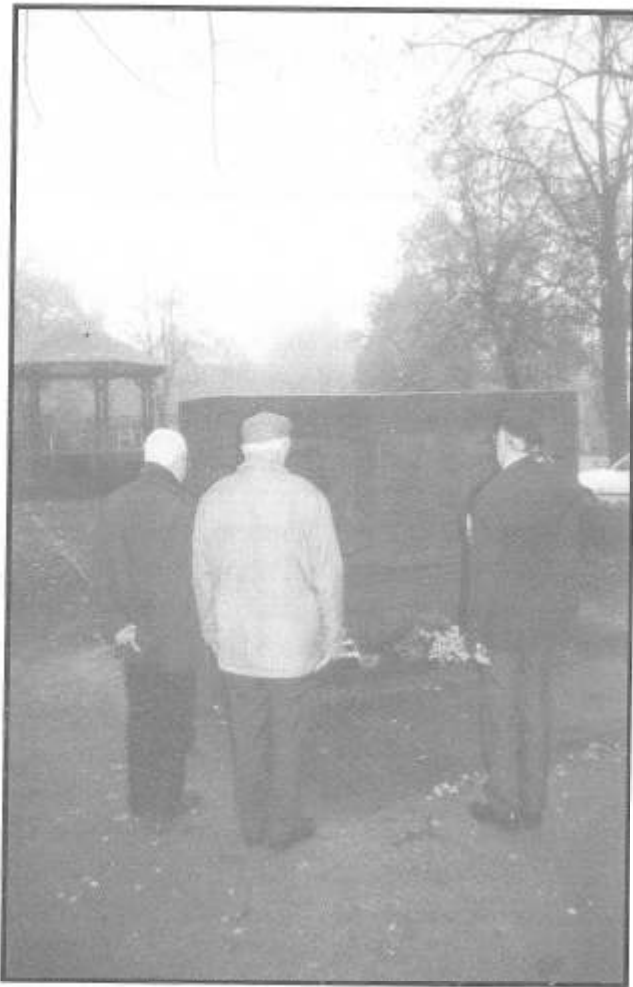

Foto 2: Bij zo'n bezoek hoort natuurlijk een moment van eerbetoon. Op het monument staan maar liefst tien manschappen van Ray's eenheid vermeld.

zodat Ray en zijn strijdmakkers een harde veldslag te verduren kregen. Toch slaagden zij erin verder op te rukken naar Poppel. Op 4 oktober werd het centrum van Poppel dan een verzamelplaats voor de verspreide troepen. De verwachting was Tilburg snel te bereiken. Dat viel echter erg tegen, want de Duitsers bleven de grens verdedigen en konden de geallieerden vijf weken tegenhouden. Vooral op 5, 6 en 7 oktober werd er hevig gevochten.

De Hallamshires werden in heetste van de vuurlinie op Nieuwkerk opgesteld. Daar was de opdracht stand te houden op de brug over de Leyloop waarvan men dacht dat het een belangrijke rivier was. In feite ging het slechts om een brede gracht. Hoe dan ook, de Duitsers boden sterke weerstand en lanceerden zelfs meerdere tegenaanvallen. Toch slaagden Ray en zijn maats van de antitank-eenheid er dankzij hun standvastigheid in de tegenaanvallen van de zware Duitse Panthertanks af te slaan. Zij zelf moesten zich daartegen behelpen met hun 6-ponder antitankgeschut (in feite kleine kanonnetjes) die ze achter aan hun carriers (rupsvoertuigen) meenamen. De Lincolns die meer oostelijk via de weg Poppel-Goirle probeerden op te rukken, moesten onder druk van een Duitse tankaanval zich terugtrekken waarna de Hallamshires op Nieuwkerk in de spits kwamen te liggen. Daar had de compagnie haar hoofdkwartier bij een boerderijtje. Ray en zijn vrienden zochten beschutting achter een hooimijt. Toen de Duitsers de mijt in brand schoten, moesten zij hun daarachter opgesteld kanon in grote haast wegtrekken en achter de gevel van de boerderij verstoppert. Een eerste (aanvoerende) Duitse pantser, wellicht een Panther-tank, reed hen op nauwelijks vijftien meter voorbij. Met hun kleine kanon schoten zij op de kwetsbare achterkant van de tank. Slechts na de vijfde voltreffer was de tank uitgeschakeld en vloog ze in brand.

erg moeilijk te nemen strategische punten. Daar moest immers het leger met zijn tanks en uitrusting overheen zien te komen. De Kempische vaart Schoten-Turnhout-Dessel was er zo eentje. De Hallamshires slaagden erin deze hindernis te nemen, weliswaar niet zonder zware gevechten. Op 3 oktober 1944 kregen zij vanuit Turnhout de opdracht op te rukken naar Ravels, Weelde en Poppel om Tilburg te bereiken. Het doel van de 49ste Infanteriedivisie en de 1ste Poolse Pantserdivisie was immers Tilburg en 's-Hertogenbosch in te nemen. Uiteindelijk slaagden ze er echter niet in om die Noord-Brabantse steden te bereiken. Ze botsten op de Duitse Wehrmacht die zich kranig verweerde om deze twee belangrijke centra en wegenknooppunten te behouden. Eind oktober waren het de Schotse 15de ID en de Welshe 53ste ID die deze steden konden innemen.

Maar terug naar de tocht richting onze dorpen. Eens over de vaart te Rijkevorsel vochten zij verder in de richting Merksplas. Daar werd de hele divisie in aparte eenheden ingezet. Om en bij de kolonie boden de Duitsers echter hevige weerstand

Tijdens de gevechten te Poppel verloor het Hallamshire-bataljon in vier dagen tijd (4-7 oktober 1944) niet minder dan tien soldaten. Er vielen ook 33 gewonden. Een zwaar verlies dus. Het

Foto 3 : Raymond en Diane samen met Francis Huijbrechts op de plaats waar hij en zijn kameraden met hun 6-ponder anti-tank-geschut op 7 oktober te Nieuwkerk vanop erg korte afstand een Duitse pantser hebben uitgeschakeld. De Duitsers dreigden daarmee de posities van de Hallamshires bij de brug over de Leyloop te overrompelen.

ultieme verlossende moment kwam er toen de 27th Canadian Armoured Regiment (de zogenaamde Sherbrooke Fusiliers) met hun Canadese Sherman tanks vanuit het centrum van Poppel werden uitgestuurd om hulp te bieden. Eigenlijk waren hun Amerikaanse Sherman tanks niet tegen de krachtige en moderne Duitse tankjagers opgewassen. Maar ook zij vochten moedig ten koste van de nodige verliezen aan levens. Alleen de naam van Thomas Patrick McGarry is ook opgenomen in de namenrij van het monument te Poppel. Zijn regiment verloor echter in de gevechten aan de grens tussen 5 en 7 oktober een vijftal tanks en zeker zes soldaten en hield er vijf gewonden aan over. Alle andere gesneuvelden werden net over de grens op Nederlands grondgebied begraven en later overgebracht naar de grote Canadese begraafplaats bij Bergen-op-Zoom. Toch hebben de Hallamshires mede dankzij hun hulp de aanvallen van de Duitsers kunnen breken en hebben zij hun tocht richting Tilburg

kunnen verderzetten. Maar helemaal tot Tilburg zijn zij niet geraakt. Ray's bataljon is echter door-gestoten tot Arnhem en Nijmegen. Arnhem hebben zij heroverd in de zogenaamde tweede veldslag (niet degene die bekend staat als 'a bridge too far': een brug te ver). Verscheidene soldaten van Ray's eenheid hebben de zware veldslagen niet overleefd. Zij die te Poppel vielen werden begraven achter een boerderij langs de Steenweg op Weelde. Een viertal maanden later zijn zij opgegraven en definitief overgebracht naar een begraafplaats te Leopoldsburg.

Te Poppel hun verhaal te kunnen doen, deed Raymond en zijn echtgenote Diane deugd.

Met dank aan Francis Huijbrechts en Luc Cox voor hun informatie.

Foto 4: Ray staat hier op het Leopoldsburg War Cemetery (het oorlogskerkhof van Leopoldsburg) bij de graven van zijn strijdmakkers die in en om Poppel zijn gesneuveld.

Naam	Rang	Eenheid	Gesneuveld op	Huidig graf	Opmerkingen
Babula S.	Strz.	Baon. S. PODH	21/10/44	Leopoldsbuurg	Poolse nationaliteit
Gorski J.		24.P.U.L.	02/10/44	Leopoldsbuurg	Poolse nationaliteit
Langley H.	Pte.	Duke of Wellington's Regt.	13/10/44	Leopoldsbuurg	niet Langen
Garvey C.W.	L./Cpl.	Duke of Wellington's Regt.	12/10/44	Leopoldsbuurg	niet Garven
Clayton J.	Pte.	The Hallamshire Bn.	07/10/44	Leopoldsbuurg	
Dobson G.R.	Gnr.	69 Field Regt. Royal Artillery	09/10/44	Leopoldsbuurg	
Fienley L.	Pte.	Princess Louise's Kensington Regt.	07/10/44	Leopoldsbuurg	niet Fienly
Law D.	Pte.	The Hallamshire Bn.	06/10/44	Leopoldsbuurg	
Weedon S.C.	Pte.	The Hallamshire Bn.	06/10/44	Leopoldsbuurg	
Partner K.	Pte.	The Hallamshire Bn.	07/10/44	Leopoldsbuurg	
Pye A.N.	L./Cpl.	The Hallamshire Bn.	07/10/44	Leopoldsbuurg	
Smith L.	Pte.	1/4 Bn. KOYLI	05/10/44	Leopoldsbuurg	
Griffiths H.	Pte.	The Hallamshire Bn.	04/10/44	Leopoldsbuurg	
Towle F.	Pte.	Lincolnshire Bn.	07/10/44	Leopoldsbuurg	
Cordon J.	Pte.	The Hallamshire Bn.	07/10/44	Leopoldsbuurg	
Graham J.	Pte.	The Hallamshire Bn.	07/10/44	Leopoldsbuurg	
McGarry	Trp.	Sherbrooke Fusiliers Regt.	07/10/44	Leopoldsbuurg	
Green J.A.	L./Cpl.	The Hallamshire Bn.	07/10/44	Bergen-op-Zoom	Canadese pantsereenheid
Hoare J.	Pte.	1/4 Bn. KOYLI	11/10/44	Leopoldsbuurg	
Fullarton J.	Lt.	294 Field Coy Royal Engineers	18/10/44	Leopoldsbuurg	
Curry D.R.	Lt.	Royal Signals	13/01/45	Leopoldsbuurg	
Bill F.	Pte.	The Hallamshire Bn.	05/10/44	Leopoldsbuurg	
Reynard W.	Pte.	4Bn. Lincolnshire Regt.	05/10/44	Leopoldsbuurg	
Gavin A.	Rfn.	2Bn. King's Royal Rifle Corps	19/10/44	Leopoldsbuurg	
Halliday M.	Pte.	1/4 Bn. KOYLI	05/10/44	Leopoldsbuurg	
Noble A.	Pte.	1/4 Bn. KOYLI	05/10/44	Leopoldsbuurg	
McMeakin W.E.	Pte.	1/4 Bn. KOYLI	05/10/44	Leopoldsbuurg	

Bewerkte lijst van alle gesneuvelden der geallieerden van wie de namen vermeld staan op het monument te Poppel.

Laurent Woestenburg

Het dagboek van Adriaan Kolen (2)

In ons vorig nummer hebben wij reeds een eerste gedeelte van het Dagboek van Adriaan Kolen gepubliceerd. Hieronder leest u een tweede gedeelte. Hij beschrijft daarin de levenswijze, kostwinning en gebruiken uit de tijd toen hij zelf nog jong was. Dat is dus nog de negentiende eeuw. Als hij het dus heeft over de 'moderne tijd', dan bedoelt hij de tijd van kort na de tweede wereldoorlog.

Hoofdstuk 3

Wat den kost bij boer en burger betreft. Deze was soms maar mager en schraal, want er werd niets gemalen dan rogge, tarwe was schier onbekend. Het roggemeel werd uitgezift, van de zemelen bakte men het zwarte brood en van de bloem het witte, dat ook maar grauw en vast was. Het spek was er somtijds ook maar schaars en dikwijls te vroeg op voor dat den slachttijd aanbrak. Het gebeurde soms wel, dat des morgens een ketel dikke pap van boekweitbloem werd gekookt. Wanneer deze dan gaar was, werd den ketel op eenen blok geplaatst in het midden van de keuken, waar het heele gezin in een kring zich rond plaatste en zoo den ketel met een pan zoete melk erbij tot den bodem toe uit aten. Op een zekeren morgen, toen een boer met zijn gezin aan 't pap eten was, kwam een heerken uit de stad binnen en toen deze dat zag schertste hij met den boer en vroeg hem wat de boeren op een ganschen dag zooal aten, doch het boerken antwoordde hem heel luimig, 's morgens pap, 's middags pap en 's avonds melk met meel en zoo geraakte het heerken ervan op de hoogte. In den stal ging alles ook zijnen gang volgens den ouden slenter. De koeien kregen driemaal daags een warmen sopketel, die met graan, meel en kaf met water was opgevuld en boven het vuur werd gekookt. Dit werd in koeibakken of kuipen ingeschept en alzoo voor ieder dier voorgeschoven, hetgeen ze daaruit konden veroveren.

Alle voedergewassen zooals klaver, gras, spurie en ander groen moest met de zeisen afgemaaid worden, naar huis gevoerd en in den stal opgevoederd worden. Het paard en het vee bleef het gansche jaar door op stal, want er waren geene weiden,

die met palen en draad afgespannen waren. Het gebeurde somtijds dat des zomers de koeien op een klaverveld of eene weide werden gebracht, maar dat was dan met een mantel aan den kop ofwel met eenen schakel aan den poot, die met eene koord van drij a vier meters lengte aan eenen staak werd geschoven. Telkenmaal dat er eene strook was afgeweid, werden de staken voort geslagen en de koeien konden weer eene versche strook beginnen. Er waren nogal vele boeren, die een kudde schapen hielden. Deze werden alle dagen van uit hun kooi door eenen herder met zijn hond over de wegen naar het veld en naar de grote heiden gedreven om daar het gras en de heide af te weiden, hetgeen ten eerste op prijs werd gesteld, om goede schapen te hebben.

Er werden ook nog verkens en kiekens gehouden, maar meestal voor eigen gebruik. Er werden in de Kempen vroeger veel bijen gehouden, die in den zomer wanneer de heide in vollen bloei was daarheen werden gebracht, die daar veel honing konden halen. De boeren moesten vroeger vele stielen kennen, want ze moesten bakken, boteren, timmeren, zaaien, maaïen, dorschen, vlas, kemp, oliezaden bewerken alles zonder maschiene en de vrouwen moesten kunnen naaien, kousen stoppen, breien, spinnen, wasschen en plassen, kleed-eren herstellen en dat alles ook met de hand. Er waren op het dorp ook wel boeren die eenen ouden kwenmolen hadden om graan tot meel te malen als er lang windstilte was, hetgeen dan met zwaren arbeid gebeurde.

In oorlogstijd, wanneer het malen soms beperkt was, werden ook wel onderduims gebruikt. Men had vroeger op ieder gemeente een paar ambachten, die elk hunnen stiel uitoefenden. Zoo had men metsers, timmerlieden, smeden, dekkers, klompenmakers, schoenmakers, slachters, wevers, kleermakers en nog meer andere die zich met dat werk gelasten. Er waren ook nog van die mannen, zooals ik er nu geen meer kan vinden, die door hun krachtadig optreden van hun beroep ofwel door hun zonderlinge levenswijze in de maatschappij eenieders aandacht tot zich wisten te trekken, die elkeen met hunnen naam kende,

zooals men ze in hunnen tijd noemde. Zo had men vooreerst Suske de kruier, die met een stootwagen, die hij zelf trok of voortduwde, volgeladen met allerlei waren iedere week naar Antwerpen reed en hem daar afloste en dan weer volgeladen met andere waren terug naar huis reed. Winke Versstraten, die met breekijzer en hamer op den schouder met den schepene van het dorp de huizen afging om te zien of de schouwen gekuist en de ovens nog goed in orde waren en als er brandgevaar door kon ontstaan ze afbrak en insloeg. Keeske den schoenmaker, herbergier, schoenmaker en koopman in allerlei wild en vellen, die heel zijn affaire zoo prijzenswaardig in een gepast versje had uitgedicht op een groot uithangbord dat hij boven de deur van zijne herberg had uitgehangen. Jooske pek eveneens schoenmaker en daarbij Kapelmeester, die met zijnen hazenmond vele woorden maar half kon uitspreken. Kazak, gistmarchant, die twee maal per week met een paar stoopen op zijn kruiwagen naar Tilburg reed, ze daar met gist liet vullen, en ze zoo terug naar huis kruidde. Zijne vrouw Mie Fonk ging dan met eenen stoop de huizen af om de gist aan 10 centen den liter aan de menschen, die zelf het brood bakten te verkoopen. Brooske eveneens gistmarchant, die met een spierzak op den schouder, waar hij van voor en van achter een kit in stak en te voet naar Tilburg ging en zijn kitten met gist liet vullen, en dan zoo zat er mede terugkwam, dat hij er menigmaal mede tegen den grond tuimelde en dan weer moeielijk op de been kon geraken zoodat hij soms met weinig geld thuis kwam.

Den ouden smit, die gedurig aan zijnen blaasbalg moest trekken om zijn smisvuur aan te wakkeren, om het ijzer heet te krijgen, om het dan op zijnen aambeeld met zijnen hamer te smeden zooals hij het wilde, omdat hij geen machienen had die zijnen stiel eenigzins konden verlichten. Willem De Brouwer en Neliske de metser, die als zij samen op den borrel waren, de herberg niet konden verlaten, voor dat hun vrouwtjes hen kwamen halen, maar die er eerst ook gaarne eentje meepakten, vooralleer zij het samen konden aftrappen. Den dikken Peeters, die ook veel van den borrel hield en dan van iedereen kon zeggen wat hij wilde omdat hij het was en ook allerlei grappen uitstak zonder dat iemand het opmerkte, dat hij de schuldige was. Peer vezju, die honderd steenen van den grond naar het puntje van den gevel kon dragen

en voor een weddingschap van een liter jenever muizen met brood opat. Thomas Koopman, die met zijnen kruiwagen rondreed, met saai, lint, stekkens, knoppen, haken en oogen en meer andere kleinigheden en vodden en drooge beenderen opkocht aan 1 cent den kilo. Wanneer de schoolieren hem tegenkwamen vroegen ze aan hem "Thomis gaadde naar de hoomis?", waarop hij altijd hetzelfde antwoord gaf: "niet Annemie klept nog nie." Zoo waren de mannen van den ouden tijd. Op geestelijk gebied zag het in mijn jonge jaren ook niet erg rooskleurig uit. Met den ouden E.H. pastoor Beerten als pastoor onzer parochie aan het hoofd, die geene van de gemakkelijkste was, bijzonder als de jongkheid bij hem te biechten kwam, daar hij nog al rap soms het schuifken gaf, waarmede men ook niet erg gediend was. En bij den E.H. onderpastoor J. Smits was het al niet beter, daar hij zoo geweldig hakkelde en stotterde, dat men hem bijna geen woord kon verstaan en velen schoven er niet aan en droegen hun paksken elders liever op een ander. Daarbij had men den koster Maske, een plichtbetrachten man en beroemde organist, die alles in de kerk zeer puntig in orde hield en zoo fier was op zijn werk, dat niemand in zijn vak hem kon evenaren.

Met het onderwijzend personeel voor de schooljeugd was het ook maar soberkens gesteld. Eenen onderwijzer voor de jongens en eene onderwijzeres voor de meisjes, dat was al. Wat verschil als men nu in dezen tijd het aantal leerkrachten beschouwd, dat voor deze taak is aangesteld. En toch ging vroeger ook alles vooruit en voorbij, al zag het er soms maar treurig uit. Nu weer wat anders en wel over het zaaien, oogsten en de wijze waarop alles verbruikt werd. Er werd door de boeren van october af tot bijna kerstmis, als het weder het toeliet veel rogge gezaaid en geen tarwe, omdat die hier niet goed lukte. Er werden begin november nog een heel partij slooren gelegd waaronder vroeg in het voorjaar peeen onder werden gezaaid. Wanneer in de lente de grond wat opgedroogd was werd op de hooge akkers veel evie gezaaid, omdat men er geen haver kon winnen. Op den zwaren grond werd einde april de haver gezaaid. Wanneer de zwaluwen terugkeerden, zaaiden vele boeren nog een hoekje vlas en van 15 tot 20 mei den boekweit, op den onzuiveren grond, die ze hadden.

Aardappelen werden meestal geplant voor eigen gebruik en jaren achtereenvolgend van hetzelfde plantgoed. Er werd nog een partij klaver gezaaid, gewoonlijk onder de haver en nae den oogst veel spurie en rapen. Dit was zooal de voornaamste zaaiverdeeling in vroeger tijd. Wanneer de hooitijd aanbrak moest dat met de zeisen afgemaaid worden en 's morgens moest men er vroeg bij zijn, omdat het in den dag te heet werd om te maaien. Het gras werd dan uitgespreid op de weide en droog gemaakt en verder opgeladen en op den hooischelft geborgen. Er was vroeger hier weinig hooi en vele boeren moesten met paard en kar ver in Holland hooi bij gaan halen als het te vroeg op was. Als het sloorzaad rijp was rond St.Jan, werd het afgesneden en in mijten gezet, om het te laten droogen. Dan werd het gedorschen, en gereinigt, om daarna verkocht en geleverd te worden. Als het vlas begon te rijpen moest dat geplukt worden en in rooten gezet om het te laten droogen. Dan werd het gereept voor het zaad en verder gewaterd. Daarna gedroogd om dan gebraakt,

gezwengeld gehekeld te worden. Wanneer het vlas zoo ver klaar was, werd het door de vrouwen op het spinnewiel tot garen gesponnen en verder door de wevers, die hier in het dorp een weefgetouw hadden tot lijnwaad geweven. Zoo kregen de boeren alle jaren eenen rol lijnwaad bij, die ze op hunnen eigen grond gewonnen hadden. Er doen zich hier nog aanwijzingen voor, die aantoonen, dat er hier in deze streek nog al veel vlas gezaaid werd, want er zijn nog vijvers, die men den vlasvijver en grachten die den vlassloot heeten en in de heide vennen, die men vlasvennen noemt, om deze reden dat daar het vlas ingelegd werd om te wateren.

Naar het schijnt waren er hier boeren, die hun vlas op de kar laden en er mede naar Brugge reden, om het daar op de markt te verkoopen. Wanneer het oogst was, dan moest al het graan met de pik afgemaaid, gebonden en in hoopen gezet worden. Daarna werd het opgeladen en in de schuren gereden, die niet groot waren en soms nog niet vol als den oogst slecht was. De boekweit werd afgemaaid en bleef zoo ongebonden op het veld liggen, tot dat hij in hoopen gezet werd. Als hij droog was en de zon goed scheen, werd hij opgeladen en op een plein in open lucht gedorschen. Dit werk werd gewoonlijk door een man of acht uitgevoerd en ging dan in een tweeslag van troep troep hetgeen men op verre afstand kon hooren. Wanneer de laatste plein gedorschen was, moest den boekendenkoek nog geslagen worden, en dan ging het met allen tegelijk troep-troep.

Dit was het teken dat den boekweit gedorschen was. Dan werd alles tot eenen grooten hoop gedaan om opgemalen te worden en 's avonds was den boekweit gedorschen en lag hij gezuiverd op den zolder. Met het graan in de schuur ging het niet zoo vlot van de hand. Op den leemen dorschvloer moest men telkenmale een bed aanleggen en dit werd dan met twee, drij of vier man afgedorschen. Na het eerste bed volgde een tweede een derde en verder den heelen dag en zoo den ganschen winter door, totdat al het graan eruit geklopt was. Het ergste was, dat men gansche

Foto 1: tot schoven gebonden graan ergens in de buurt van de helaas verdwenen windmolen van Ravels-Eel

Foto 2: vrouwenmode van begin vorige eeuw (Adriana Petronella Rieberghe)

den schouder.

Over de grens in Holland waren ze zoo groot, dat men ze de struifmutsen noemde. In den zomer droegen ze lichter kleeding en daarover een zijden pelerin die met schoone franjen en perels rondom was afgewerkt. Daarover droegen ze een gouden ketting, die driemaal om den hals was geslagen en laag afhing, met daarbij nog gouden broschjes en zilveren gesp. In de ooren hingen in ringen de gouden oorbellen met lange waaiers, die tot op den schouder toe kwamen. In de week droegen ze ook baaienrokken en soms daarover nog een van duvelssterk en eenen jak met lange slip, waarover eenen blauwen voorschoot was vastgebonden. Op het hoofd droegen ze een witte of paarse katoenen muts. De mannen droegen des zondags een laken kostuum en in den winter eenen duffelfrak met slippers waarin van achter in de slippers de zakken waren ingemaakt om hunnen rooden zakdoek in te steken. Op het hoofd droegen sommigen nog een kachelbuis en velen een hooge zijden klak. In den zomer werd een blauwen kiel gedragen, en gingen daarmede ook naar de kerk.

dagen moest slagen en kloppen of men kwaad was of niet, en zoo was dat ieder jaar hetzelfde. De patatten werden ook met veel volk uitgedaan, zij werden met de ploeg uitgereden en iedere snede vooraf opgeraapt en dan iedere snede met rieken uiteen gespreid en daarna weer opgeraapt en op een dag waren de pattaten uit.

Nu nog wat over de oude kleederdracht ofte mode van den ouden tijd. Als de menschkens van over zeventig, tachtig jaar of nog ouder nog eens terugkwamen, zouden de juffertjes van dezen modernen tijd zich misschien wel slaplachen, als ze die oudjes in hunne vroegere kleedij zagen terugkeeren. Maar die oudjes als ze de mode zagen der kleederdracht van de hedendaagsche juffertjes, zouden zoo verwondert opkijken, dat ze zouden vergeten te lachen. Ik heb ze nog gekend, de vrouwtjes, die twee of drij baaien rokken droegen en daar nog een kleed over aangetrokken, dat zoolang was, dat het den grond raakte en daarbij een langen neusdoek over den schouder en dan in den winter nog eenen langen kapmantel, waar ze geheel ingehuld waren. Op het hoofd droegen ze een kanten trekmut, die met vele blinkende kapperkens doorsteken was en dan langs de kanten naar omlaag hingen met twee vleugels tot op

Foto 3: Nog een voorbeeldje van de typische klederdracht van die tijd. (Anna Catharina Kolen)

Foto 4: de mannemode! (Henricus Petrus Segers)

ouden tijd en dat ging dan gepaard met veel plezier. De jongen ontbood in de herberg en een pint bier, waar hij eerst eens van dronk en dan zijn meisje eens mee liet drinken, die dan hare lippen wel aan de pint bracht, maar gewoonlijk het bier niet proefde en voor het donker werd bracht hij zijn meisje op uur en tijd thuis. Soms ging vroeger de jonkheid als het kermis was over de grens naar de Meierij. De huizen waren daar ook nog van den ouden bouwtrant, zoodat men er ook aantrof waar er hier of daar nog eenen stijl midden in het huis of kamer stond. Daar werd dan rond den stijl gedanst, maar men kwam er zonder kleeren scheuren niet af omdat er hier en daar nog eenen nagel in stak. Zoo hadden de menschen ook hun plezier en het kostte hen heel wat minder als tegenwoordig.

Hoofdstuk 4

Aan de voeten werden ook hooge lederen botten gedragen. Op de werkdagen droegen de boeren een floeren en velen ook een turksche leeren kostuum. Op het hoofd de zijden klak, die voor den zondag niet meer kon dienen, omdat ze te zeer ineen gevallen was. Het was toen niet van ieder seizoen een ander kostuum, want het werd jaren achtereen gedragen, totdat het versleten was. Dit zal u een gedacht geven, hoe eenvoudig en spaarzaam de menschen vroeger door het leven gingen. Wat toen het plezier en het verzet onder de menschen betrof, dat was zeker veel nederiger en eenvoudiger, dan nu op onzen hedendaagsche wereld, maar was daarom niet minder gezellig. Er was toen niet zooveel sport, cinema of groote danstenten, zooals nu het geval is. Maar de mannen moesten ook hun zakken niet zoo vol geld hebben als in dezen tijd. Men kreeg des zondags een franksken pree en met de kermis nog centje meer en daarmee werd er dikwijls al zeer diep in het glas gekeken. Want moet ge weten voor een franksken kon men ruim zestien borrels klaren jenever drinken ofwel 10 pinten best gersten, dat geen kunstbier was. Men kon ook voor eenige centen op de kramen als het kermis was al veel suikergoed koopen. In de herbergen werd er dan op de muziek van eenen harmonikaspeler wel eenige polkas, waljes of cadrils gedanst van den

Men had vroeger tijd ook de gewoonte, om in de lange winteravonden voornamelijk bij de boeren te gaan buurten. In gezelschap van eenige personen ging men bij den eenen of anderen boer binnen, waar men goed ontvangen werden en die ze dan verzochten bij het haardvuur plaats te nemen. Men zette zich dan in eenen kring rond het vuur, dat gedurig aan met turf en hout werd bij gestookt, om zich te kunnen verwarmen een ook om den koeketel te doen koken, die sanderdaags smorgens aan het vee in den stal moest opgevoerd worden. Als men zoo in gezelschap met de huisgenooten bij elkander zat, werd er gewoonlijk eerst gesproken over weer en wind en over de nieuwtjes van den dag, hetgeen volgens gewoonte toch altijd goed of slecht was. Het gebeurde soms ook wel, dat men nog een uurtje met de kaarten speelde, maar het ging toen niet met zulk groot geld als nu het geval is, dat de briefjes van honderd en van duizend franken op de tafel moeten komen en het spel enkel nog een afstrooperij van geld is, waarmee men op een avond duizende franken kan winnen of verliezen en sommigen misnoegd door hun groot geldverlies het spel moeten staken, omdat hun geld op is. Vroeger speelde men met halve centjes, centen, nikkeltjes van vijf en tien centiemen en daar nog een half franksken bij en men kon wel eens een half franksken winnen

of verliezen en men speelde toen om de kunst van spel maar niet voor het geld en dan ging het heel plezant.

Als het kaartspel gedaan was, zette men zich nogmaals rond het vuur, dat nog wat aangewakkerd werd, waarboven den koeketel begon te koken. Dan werd er nog weleens gesproken over de strooptochtjes, die vroeger zoowel plaats hadden als nu nog, maar het ging toen niet met den lichtbak en een goed tweeloop geweer, waar men de kardoezen zoo maar insteekt en dan kan schieten, dat was allemaal onbekend. Het geweer was toen nog van het oud model met eenen enkelen loop en een pan, waar men een vuurkei op stak. Men moest het zelf laden met in den loop eerst het poeder te gieten en uit een maatje met papier er op en dan weer een maatje met lood waarop een goeden papierstop met eenen laadstok vast werd opgestompt, tot dat het schot goed vast in den loop zat. Dan ging men met het geweer, dat goed geladen was en wanneer het heldere maneschijn was, zitten te loeren op plaatsen waar de hazen veel kwamen. Als ze dicht genoeg bij binnen schot waren zetten men zich gereed om te schieten en men trok den haan af op den vuurkei in de pan, maar het ketste en gaf geen vuur. Nogmaals opnieuw afgetrokken en 't was weer hetzelfde en wederom opnieuw probeerde totdat het schot er ten laatste nog onverwachts met het lang vuur er uitging en zijn doel miste en de hazen al den tijd hadden om gaan te loopen. Zoo kon men dan wederom zonder haas en met een ledig geweer terug huiswaarts keeren. Er werden dikwijls ook nog aardige grappen uitgesteken, zoodat men daarmee soms nog weleens hartelijk moest lachen. Verder nog allerlei raadsels uitgeven en oude vertelsels verteld, waarbij de zonderlingste griezelige spookgeschiedenissen niet werden vergeten, waarvoor de ouderen dan het meest in aanmerking kwamen, om deze te vertellen. De menschen in vroeger tijd waren eenigzins nog al bijgeloovig en hadden eenen grooten schrik van heksen en spookten, om deze reden, dat het wel kan bestaan, maar toch was hun vrees daarvoor soms wel wat overdreven. Want wanneer jonge mannen of vrouwen soms in de late uren van den avond moesten huiswaarts keeren, meende ze de spoken hier of daar op de eenzame wegen te zien waarvan men savonds op den buurt gesproken had

en zetten het dan op een loopen, zoo hard men kon, om aan het spook te ontkomen en zoo rap mogelijk thuis binnen te zijn. Na deze vertellingen, moesten er op het laatste van den avond nog eenige ouderwetsche liedjes gezongen worden door liefhebbers van vrouwen en mannen, die het best konden zingen, onder andere van het Geestelijk kaartspel, Dalfon en Dalia, het Melkboerinnetje, het vlasboerinnetje, het Spinnerke, de Landman, Jan den duivel en nog meer andere. Maar bijzonder nog van Grootmoeders tijden en gepast oud liedje, dat zoo schoon op klaar en duidelijke wijze den ouden tijd weergeeft en daarom wil er ook eenige strooïjes van laten volgen.

Grootmoeders tijden

1.

*Bezien wij de wereld wij vinden ach Heer
Geen trouw of geen deugd bij de menschen niet meer
Als grootmoeder trouwde, het jaar ben ik kwijt
Toen was het voorzeker een anderen tijd*

2.

*Zij heeft het mij honderde keeren gezegd
Toen was men zoo zeer aan het geld niet gehecht
Toen hield men voor 't huwelijk niet altijd in 't oog
Hoe zwaar dat de beurs van den grootvader woog*

3.

*Toen zocht men een vrouwken dat braaf was en spon
En naaien en breien en 't huishouden kon
En was men op 't spoor van dat vrouwken geraakt
In 't bijzijn der ouders werd kennis gemaakt.*

4.

*Toen waren de kinders voor d'ouders geen kruis
De dochters, die bleven des avonds in huis
En de jongens, die gingen tot hun ouders verdriet
Van hun zeventien jaar op hun pintjes nog niet.*

5.

*Toen waren de mannen wat meer voor 't profijt
Zij vierden geen maandag maar werkten altijd
Eenieder was eerlijk en trouw op zijn woord
En nooit werd er toen van bankroeten gehoord.*

6.,

*Toen stak in de vrouw nog geen ijdelheid in
Zij droegen geen haar of 't was eigen gewin
Eenvoudig gekleed en een zedig gelaat
Was toen voor de vrouwen het schoonste sieraad*

7.

*Toen vond men van zulke klanten nog niet
Die koopten en kochten al maar op krediet
Men droeg meer katoen dan fluweel of van zij
Maar als men iets kocht waren d'oorden erbij*

8.

*Van gas of petrool werd er toen niet gehoord
Men was toen tevrede met een kaars van een oord
Hun huis was daarmee wel wat minder verlicht
Maar ook werd er toen zooveel brand niet gesticht.*

9.

*Men gaf toen zijn geld aan geen jood of geen smous
Het ging op en rent of 't ging in een kous
Hun intrest was klein en de winst was maar schraal
Maar niemand ging loopen met hun kapitaal*

10.

*Zoo was het in grootmoeders tijden gesteld
Zoo heeft 't zij mij menige keeren verteld
Hoe rustig en schoon was het leven weleer
O tijden van Grootmoeder komt nog eens weer.*

Wanneer de avond alzo lustig en vreugdevol was voorbijgegaan en het uur van huiswaarts te keeren daar was werd er nog een weinig gepraat en het

vuur nog wat aangewakkerd, zoodat de vlammen nog eens om den koeiketel heen sloegen, die al geruimen tijd hevig kookte. Maar den inhoud van den ketel kon dat maneuver niet verder meer verdragen en daarmee zoodanig opzwol, dat hij het kookend vocht met den verderen inhoud met een hoogen boog op den huisvloer neerstorte en al de rondzittenden zich zoo vlug uit de voeten moesten maken om aan het brandende vocht te ontkomen. Als de ketel wat tot bedaren kwam en niemand gebrand was, zoodat alles nog al goed afliep, behalve dat het voeder voor het vee grootendeels op den huisvloer lag, werd er met het voorval nog een hartelijk gelachen. Dit was dan ook het einde van den buurt en allen keerden huiswaarts, met volgens het voorvaderlijk gebruik aan al de huisgenooten een goeden nacht toe te wenschen. Zoo gingen in den ouden tijd de lange winteravonden voorbij in een vroolijk en gezellig samen-zijn van burens en vrienden en kennissen.

Ik wil er nu ook nog eenige beschouwingen bijvoegen over het bestaan der heiden, die in vroeger tijd zoo menigvuldig in de Kempenstreek verspreid waren. Iedere gemeente had zijne heidevlakten groote en kleine, die meest allen hunnen naam hadden. Zoo had men te Weelde het Voorheiken, het Bedafs heiken, de Geeneindsche heide, het Molenheike en de groote Overheide. Deze laatste lag ten Oosten van de gemeente en was een gedeelte van de groote heidevlakte, die gelegen was tusschen Poppel, Weelde, Ravels, Arendonk, Reusel, Hooge Mierde, Lage Mierde, Hulsel, Esbeek, Hilvarenbeek en Goirle en was verscheidene duizende hectaren groot. Deze heide was zoo uitgestrekt en ook zoo vlakliggend, dat men ze niet kon overzien zoo als dat het u toescheen alsof het hemelruim in de verte op den grond neerkwam. Wanneer men in deze heide tot op een zeker middelpunt intrad, dan zag men de kerktorens van vele dorpen uit den omtrek, die zoo in rechte lijn over de heide de ligging hunner parochie aanduiden. De heide was van natuur gelegen in hoogten en laagten, in moerrassen en watervlakten, die in den winter nog al uitgestrekt waren en in den zomer weer ver weg uitdroogden. Op de hooge heide groeide het heidekruid en op de laagte veel bunt en mos. Op de hoogten werd door de boeren de heide afgemaaid voor strooisel onder het vee in den stal en in de lagere heide stak men den turf voor brandstof op het vuur. Deze lag dan omge-

keerd op de heide en wanneer hij goed droog genoeg was, werd hij met de kar naar huis gehaald. De boeren moesten dan des morgens reeds om 4 uren inspannen om er ten minste vier karren door de diepe heide sporen naar huis te voeren. Dit was nog al een heel werk voor de boeren en hun paarden, als men bedenkt, dat er waren, die er 60, 70 tot zelfs 100 karren turf naar huis haalden, vooraleer hun schop vol was. In de moerrassen en sommige vennen werd bij drooge jaren veel dikken turf gestoken en ook veel moer uitgehaald, dat dan verkocht werd, als men er aan kon geraken. Het zonderlingste was, dat men bij het uitdelven van dit moer op den bodem van die moerrassen en vennen nog zware boomstammen ontdekte, waar van onder den struikblok en van boven de stompen der takken nog aan te bespeuren waren en nog van den steenberk, die men nog kon herkennen, omdat er de witte schors nog aan was. Deze zijn daar onder dat moer goed gebleven en niet verduurd, omdat zij afgesloten bleven van de lucht. Als men ze er uithaalde en boven op de heide bracht vielen ze op eenige dagen van een in brokken, omdat ze de heete zon en de lucht niet konden verdragen. Hoe ze daarin gekomen zijn blijft een raadsel. Misschien zijn ze daarin gedreven door de wateren van den zondvloed en hebben zich daar vast gezet en het moer dat gevormd werd, daar over heen gedreven, dat op vele plaatsen meer dan een meter dik zat. Als het moer boven op de heide op een hoop zat, werd er alle jaren een partij van verwerkt tot bagger, dat wanneer het eenmaal goed droog eene beste brand-

stof was. Men trof in de heide hier en daar overal van die hutten aan, die van heiderossen opgetimmerd waren, om zich op schoftijd tegen den wind of tegen de heete zon beschutten. Maar ze dienden vooral wanneer men door een hevig onweder verrast werd om zich daar te gaan verschuilen tegen de hevige bliksems en krakende donderslagen, die in de heide zoo schrikwekkend waren en ook om beschut te zijn tegen den plassenden regen, die dan bij stroomen nederviel. Men kon daar soms wel eens eenige vreeselijke uren beleven als men in zulke hutten moest verblijven. Wanneer het onweder voorbij was kon men naar huiswaarts keren, want dan was het overal zoo nat, dat men er geen werk meer kon verrichten. Het eenige hout gewas, dat men in de heide te zien kreeg, waren de mastenvliegiers, die hier en daar eenen opschoot tot op een paar meters hoogte en wijd vertakt was, tot op den grond en waarop de wind bij tusschen poozen zijne eenzame toonen op afspeelde. Men zag in de heide ook nog een zeker aantal vogels van verschillende soort, die zich daar maar alleen thuis gevoelden en daarom heivogels genoemd werden welke men aan hun zonderling geschreeuw kon herkennen. Deze kwamen al reeds vroeg in de lente af, brachten een of twee nesten jongen voort en verlieten in Augustus weer de heide om dan naar andere streken te vertrekken.

Wordt vervolgd...

Adriaan Kolen

Foto 5: De Straat met het gemeentehuis rond 1920.

De Mantelmadonna's in onze Kempen

Oorsprong.

Wie kent niet die heerlijke Onze Lieve Vrouw-beelden met de wijde mantels die in onze processies werden rondgedragen? Men noemt deze "Mantelmadonna's" of "Spaanse Onze Lieve Vrouwkens". O.L.Vrouw wordt voorgesteld als Moeder Gods, dragend op de linkerarm het goddelijk Kindje Jezus. Deze voorstelling betekent de "Moeder van Barmhertigheid", Mater Misericordiae, die haar brede mantel openspreidt over de mensen om hen te beschermen. De oorsprong van deze voorstelling wordt wellicht gezocht in een legende die Caesarius van Heisterbach verhaalt in zijn "Dialogo Miraculorum". Een Cisterciënzermonnik uit de 13e eeuw kwam in de hemel en zag er heel de zegepralende Kerk, de engelen, de profeten, de apostelen. Ook zag hij talloze monniken en kloosterzusters van alle orden. Doch nergens zag hij Cisterciënzers. Hierover ontstelt vroeg hij aan Maria hoe het toch kwam dat hij geen van haar trouwste dienaren in de hemel zag. Als enig antwoord spreidde Maria haar wijde mantel open en zie, eronder scholen een ontelbare menigte monniken, lekenbroeders en zusters van de orde Citeaux". (Timmers, "Symboliek...")

De Dominicanen hebben aan de verspreiding van de Mantelmadonna een groot aandeel. De Franciscanen bleven niet ten achter. Alzo ziet men in de kerk der Minderbroeders te Lokeren, boven het hoogaltaar, een schilderij: de H. Maagd spreidt haar mantel uit over de leden van de drie franciscaanse orden: Minderbroeders, Arme Klaren en Derde Ordelingen. Elders zien wij de grootste figuur van Maria, de Barmhartige Moeder, die haar mantel openspreidt over de menigte knielende of staande gelovigen, om ze te beschermen tegen een dreigende gevaar; b.v. tegen de pestziekte.

De vroegste voorstelling van een "mantelmadonna" komt wel uit Italië. Sedert de 15e eeuw wordt deze voorstelling veelvuldig gebuikt. Het Zuiderse volk is altijd voorstander geweest van uiterlijke plechtigheden en uitbundige voorstellingen. Hebben de Spanjaarden, toen ze in ons land vertoefden, deze "mantelmadonna" ingevoerd? Wel eigenaardig dat ons volk deze "madonna's" nog noemt de "Spaanse O.L. Vrouwkens". We treffen deze "mantelmadonna's" ook aan in de zo wel gekende "Besloten Hofkens", een gans bijzonder verschijnsel in onze Vlaamse streken. Dit zijn fijne beeldjes van de Moeder

Foto 1. De Poppelse Mantelmadonna. Op de foto herkennen we o.a. Alice Woestenburg, Magda Verheyen, Josefa Gijsbrechts en Mia Van Hees(?).

Gods, doorgaans met een wassen hoofdje dat staat op een houten of kartonnen vorm die zelf omhangen is met een mooi en schitterend manteltje.

In de Antwerpse Kempen.

In onze Kempen bezitten het merendeel van onze kerken een prachtige "mantelmadonna". Met het aankleden en versieren van dit beeld gelasten zich de meisjes van de Congregatie. Iedere maand, in de processie rond of in de kerk, wordt deze mooie opschikte Madonna meegedragen. In de jaarlijkse processies door stad of dorp vergezelt de "Barmhartige Moeder" haar kinderen. Altijd is Maria als Koningin voorgesteld en gekleed: de kroon op het hoofd, de scepter in de rechterhand en het Kindje Jezus op de linkerarm. Over de rijke klederen hangen juwelen en gouden kettingskens. De mantels zijn zo rijk als verscheiden: rode fluwelen mantels, fijn bestikt, waarover kostbare kant en omzoomd met hermelijn.

Bij de grootse Mariale feesten van juni 1926 te Turnhout, kwamen uit al de parochies van de dekenij de "Mantelmadonna's", gedragen door de Congregatiemeisjes, naar de hoofdstad van de Kempen. Het was een schitterende stoet van Spaanse O.L.Vrouwens die de bewondering van de toeschouwers uitlokten.

1. Poppel

Vooraan stapte de Madonna uit Poppel. Ze was van zo ver gekomen en troonde onder een hemel, waarvan de vier colommen omhoog kronkelen in weelderige barokstijl.

2. Merksplas

Het Mariabeeld, omhangen met een donker-rood fluwelen mantel, werd gedragen door de Congreganisten, wier aangezicht met een sluier bedekt was.

3. Oud-Turnhout

Een groep engelkens, met palmtakken, vergezelden het mooie beeld der Moeder Gods. Wel met fierheid mochten de gelovigen van Oud-Turnhout naar hun Madonna opzien. Hun parochie is immers een der oudste kristenheden van de Antwerpse Kempen. Hier stichtten de Benedictijnen van St. Baafsabdij van Gent een eerste heiligdom rond de 8ste eeuw. Reeds in 1333 bestond hier een kapelanie van Onze Lieve Vrouw.

4. Oosthoven

De bijparochie van St. Baafs van Oud-Turnhout

Foto 2. De mantelmadonna van Poppel, gedragen door Madeleine Ruts, Madeleine Van Gool en Fien Severijns

Foto 3. De Poppelse madonna gedragen door Madeleine Ruts en Madeleine Van Gool, geassisteerd door Liza Coppens en Fien Haagen.

volgde met haar feestelijk getooid Madonnabeeld, omringd door een blanke groep maagdekens.

5. Ravels-Eel

Het was een lieve stoet van witgeklede engelkens, die korfjes met bloemen en een roodfluwelen kussen, waarop juwelen zoals oorhangers, halskettingjes, enz. lagen te schitteren, droegen rondom hun zoete Mantelmadonna. Hier draagt de H. Maagd, onder haar scepter, een heerlijke "druiventros".

6. Ravels

Een wemeling van met bloemen gekroonde maagdekens, die verschillende kentekens droegen zoals een wereldbol, een dikke offerkaars en bloemenkorfjes allerhande, vergezelden de statige beeltenis van de rijkversierde Moeder Gods.

7. Zondereigen

Ook deze "Mantelmadonna" kwam van ver, van af de grens. Ze was omhangen met een roodfluwelen mantel, waarover een fijne sluier van kant lichtekens waaide. Haar hoge koninginnekroon schitterde en haar blank kleed blonk van zware vergulde barokversieringen.

8. Beerse

Hierna volgde de plechtige Madonna van het al-

oude Beerse. Onder een lichte gotische hemel keek ze lief neer op de mensen. De rijke roodfluwelen mantel hing over haar schouders en scheen gereed zich uit te spreiden over haar beschermelingen.

9. Vlimmeren

Ook de lieve Vrouw van Vlimmeren stapte mee in deze glorieijke stoet. Hier werd het beeld voorafgegaan door een groep maagdekens die de H. Maagd, uitgebeeld door een Congreganiste met lange mantel, omringden.

10. Baarle-Hertog

Een van de rijkste, kostelijkste Madonna's was voorzeker deze van Baarle-Hertog. In 1943 was ze als kunstwerk verklaard. Ze kwam van over de Nederlandse grens, uit het stukje België dat ginder hoog als verloren ligt. De rood fluwelen mantel, met hermelijn afgeboord, haar fijn gesneden gezichtje, haar zwaar beladen kleed met barokfiguren, heel die statige en toch zo moederlijke verschijning trokken ieders aandacht en bewondering. Jammer genoeg bleef dit uitzonderlijk mooi kunstwerk in de brand die, op maandag 2 oktober 1944, de hele kerk verwoestte.

11. Weelde – Dorp

Voorafgegaan door een groep van O. L. Vrouw

van Smarten en O. L. Vrouw Opperkoning, uitgebeeld door Congreganisten, naderde hoog verheven, de machtige Mantelmadonna van St. Michielsparochie van Weelde.

12. Turnhout

De laatste "Mantelmadonna's" waren deze van de parochiekerken van de stad zelf.

a) Het zware Mariabeeld van de Mannencongregatie uit St. Pieterskerk.

b) Het lieflelijk beeld van de O. L. Vrouw Gilde en van O. L. Vrouw van de Rozenkrans. Majestueus en rijkelijk omhangen met zware mantel, in blank kleed, overdekt met juwelen, stapte de Moeder Gods verder. Onder haar scepter hing een grote "druiventros".

c) Een "Mantelmadonna", zonder het Kindje Jezus, maar als Onbevleete Maagd en als Koningin, met rondom haar hoofd de krans van 12 sterren en onder haar voet de werelddol waarrond de slang zich kronkelt, is het beeld van de Congregatie der

Jonge Dochters van St. Pieter. Het werd gedragen door de meisjes van O. L. Vrouw van Lourdes.

d) De Congreganisten van de H. Hartparochie tilde de zware "mantelmadonna", rijkelijk uitgedost, door de straten.

e) Eindelijk sloot de Madonnastoet met een praalwagen, waarop, hoog boven stoet en mensen, de wonderbare Onze Lieve Vrouw uit St. Theobalduskapel (einde Paterstraat) troonde. In de tweede helft van de 17e eeuw werd dit beeld door het stadsbestuur van Turnhout afgekocht van Weelde. De oorsprong van dit mooie beeld is ons onbekend. Op de rijk geborduurde mantel staat, op de twee hoeken of tippen, een fijn medaillon, waarop het monogram M, en daaronder de tekst: links: "Mater Salvatoris" en rechts: "Virgo Venerabilis". De mantel, waarover een sluier van fijne kant, is met hermelijn afgeboord. Het beeld rust op een besternde hemelbol. Een zoete glimlach speelt op de lippen van de Moeder Gods en van het goddelijk Kind Jezus.

Nieuws uit ons archief

De Burgelijke Stand van Ravels, Weelde en Poppel eindelijk bewerkt!

Zoals wij al in eerdere artikels lieten uitschijnen, was onze heemkring bezig de gegevens uit de burgelijke stand van onze drie zustergemeentes te bewerken. Nu kunnen we met trots zeggen dat we erin geslaagd zijn dit werk tot een goed einde te brengen. We zijn weliswaar nog wel bezig de gegevens te controleren, maar de stamboomonderzoek(st)ers zijn reeds welkom indien ze gegevens willen uit de burgelijke stand.

De Burgelijke Stand en stamboomonderzoek.

a) Onze klappers

Dat de Burgelijke Stand een belangrijke bron van informatie is voor het opzoeken van je stamboom,

hoeft geen betoog. In de akten uit deze Burgelijke Stand werden (en worden nog steeds) namelijk alle geboorten, huwelijken en overlijdens uit een bepaald dorp opgetekend en dit volgens een welbepaald stramen. Zo worden bij de huwelijken in de Burgelijke Stand de namen van de vader en de moeder van de bruid en de bruidegom in de akte vermeld. Dit lijkt vanzelfsprekend, maar in de parochieregisters werd dit bijna nooit gedaan. Bij een overlijden werden de ouders van de overledene (meestal) ook niet vermeld in de parochieregisters, in een akte van de Burgelijke Stand meestal wel. Kortom: de verschillen tussen de Burgelijke Stand en de Parochieregisters zijn enorm.

En nu is dankzij onze bewerking die Burgelijke Stand een stuk toegankelijker geworden. We zeggen wel: een stuk, want we mochten geen aktes

A B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
O Schols	Joanna Maria Elisabetha	Joannes Baptista	Van Besouw Joanna	1838	28/12	28/12	33	kind	Poppel
G Schols	Joannes Baptista	Joannes Baptista	Van Besouw Joanna	1836	09/01	09/01	01		
H Schols	Joannes Baptista	Adrianus	Van Rijswijk Adriana Maria	1834	29/01	29/01	05	Van Besouw Joanna	
O Schols	NN/vrouw	Joannes Baptista	Van Besouw Joanna	1834	21/11	21/11	52	dodgeboorte	Poppel
H Schoutens	Anna Maria	Cornelis	De Bont Anna Catharina	1837	27/01	27/01	05		
H Schoutens	Anna Maria	Cornelis	De Bont Anna Catharina	1844	14/02	14/02	11		
H Schoutens	Anna Maria	Cornelis	De Bont Anna Catharina	1840	10/09	10/09	30		
H Schransmans	Maria Catharina	Joannes	Van den Brant Maria	1807	18/11	18/11	41	Box Adrianus	Alphen ~1764
O Schrick	Maria	Cornelis	Wouters Anna Elisabeth	1846	13/03	13/03	15	ongetuud	Baarle-Nassau
O Schrieken	Adriana Maria	Jean	Pape Joanna	1807	19/03	19/03	13	Hendrickx Wilhem	#
O Schuermans	Anna Maria	Jan Baptist	Willemsen Anna	1823	25/08	25/08	30	ongetuud	Baarle-Nassau
O Sebastiani	Adriana	Antonij	Van den Boom Joanna	1847	20/01	19/01	09	Broers Govardus(+)	Poppel
O Sebastiani	Jan Baptista	Antonius	Van den Boom Joanna	1833	01/09	01/09	40	ongetuud	Poppel
O Sebrechts	Adriaan	Wilhem	Pulskens Cornelia	1807	16/04	16/04	18	kind	#
G Sebrechts	Cornell	Guilhem	De Wit Joanna Maria	XIII	30 fruct	30 fruct	43		
O Sebrechts	Cornell	Guillem	De Wit Joanna Maria	XIV	11 vend	11 vend	03	kind	Poppel
O Sebrechts	Anna Maria	Joannes	Van Vessellem Adriana	1853	17/04	17/04	19	Riebergers Cornelis(+)	Moergestel
G Severeijns	Jacobus	Willem	Van Hoek Anna Catharina	1839	31/01	30/01	11		
O Severeijns	Jacobus	Willem	Van Hoek Anna Catharina	1839	15/05	14/05	24	Kind	Poppel

van minder dan honderd jaar oud inzien en dit omdat de wet dat verbiedt. Wie dat wil doen, kan dit via een omweg wel, nl. door een brief te richten aan de voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg met het verzoek de aktes te mogen inzien voor stamboomonderzoek. Men moet deze brief wel richten tot de rechtbank van Eerste Aanleg die bevoegd is over de dorpen waarin men onderzoek wil doen. In ons geval is dat dus de rechtbank in Turnhout.

Op pagina 22 staat een voorbeeld uit onze 'klappers'. We konden niet de gehele aktes van de Burgelijke Stand overnemen, omdat dat te veel tijd zou vragen en de eventuele publicatie van die gegevens zou bemoeilijken. Immers, als je weet dat de Burgelijke Stand van ieder van de drie dorpen bestaat uit een stuk of 12 dikke turven van boeken, dan kan je wel raden hoe dik zo'n uitgave zou worden. We hebben er dus voor gekozen om enkel de essentiële gegevens over te nemen en een goede verwijzing te maken naar de akte. Het resultaat van die zienswijze zie je in de tabel.

De opbouw van de tabel is als volgt:

-kolom A: geeft de soort akte weer, G=geboorte, H=huwelijk en O=overlijden;

-kolom B: de familienaam;

-kolom C: de voornaam van het geborene, de bruid of bruidegom of de overledene;

-kolom D: de voornaam van de vader van de persoon genoemd in kolom B en C;

-kolom E: de naam en voornaam van de moeder van de persoon genoemd in B en C;

-kolom F: het jaartal waarin de akte is opgemaakt;

-kolom G: de datum waarop de akte is opgemaakt;

-kolom H: de datum waarop de geboorte, het huwelijk of het overlijden plaats heeft gevonden (kan verschillen van de aktedatum);

-kolom I: akte- of folionummer;

-kolom J: bijkomende informatie:

-bij de geboortes: een erkenning door de vader (wettiging) of correcties opgelegd door de rechtbank.

-bij een huwelijk: de bruid of de bruidegom.

Opmerking: een huwelijk omvat twee regels: eentje voor de bruid en eentje voor de bruidegom. Dus als je een huwelijk compleet wilt hebben, zal je de naam vermeld in deze kolom moeten zoeken.

-bij een overlijden zijn er verschillende meldingen mogelijk:

*doodgeboorte: het kind overleed vlak voor, tijdens of vlak na de geboorte. Meestal werd aan deze kinderen ook geen naam gegeven en zijn zij in kolom C opgenomen als NN/man of NN/vrouw, al naargelang het kind van het mannelijk of vrouwelijk geslacht was;

*kind: de overledene was 18 jaar of jonger;

*ongehuwd: de overledene was ouder dan 18 jaar en niet gehuwd;

*de namen van één of meerdere echtgenoten. Indien deze namen gevolgd worden door een (+), betekent dit dat deze al overleden was voordat de persoon genoemd in kolom B en C is overleden.

-kolom K: geboorteplaats (enkel bij overlijden en huwelijken) en geboortedatum (enkel bij huwelijken en uitzonderlijk ook bij de overlijdens) van de persoon genoemd in kolom B en C. Eventueel wordt bij een overlijden ook de plaats van overlijden vermeld, bv. (+) in Antwerpen.

Door het jaartal en het aktenummer te vermelden, hopen wij dat de gebruiker snel de echte akte terug kan vinden, want een akte van de Burgelijke Stand biedt veel meer informatie, maar daarover dadelijk meer.

b) Interpretatie van een akte van de burgelijke stand.

De drie belangrijkste aktes in de Burgelijke Stand zijn de geboorte-, de huwelijks- en de overlijdens-

-het kind: Joannes Baptista Besouw, geboren op 9 januari 1836.

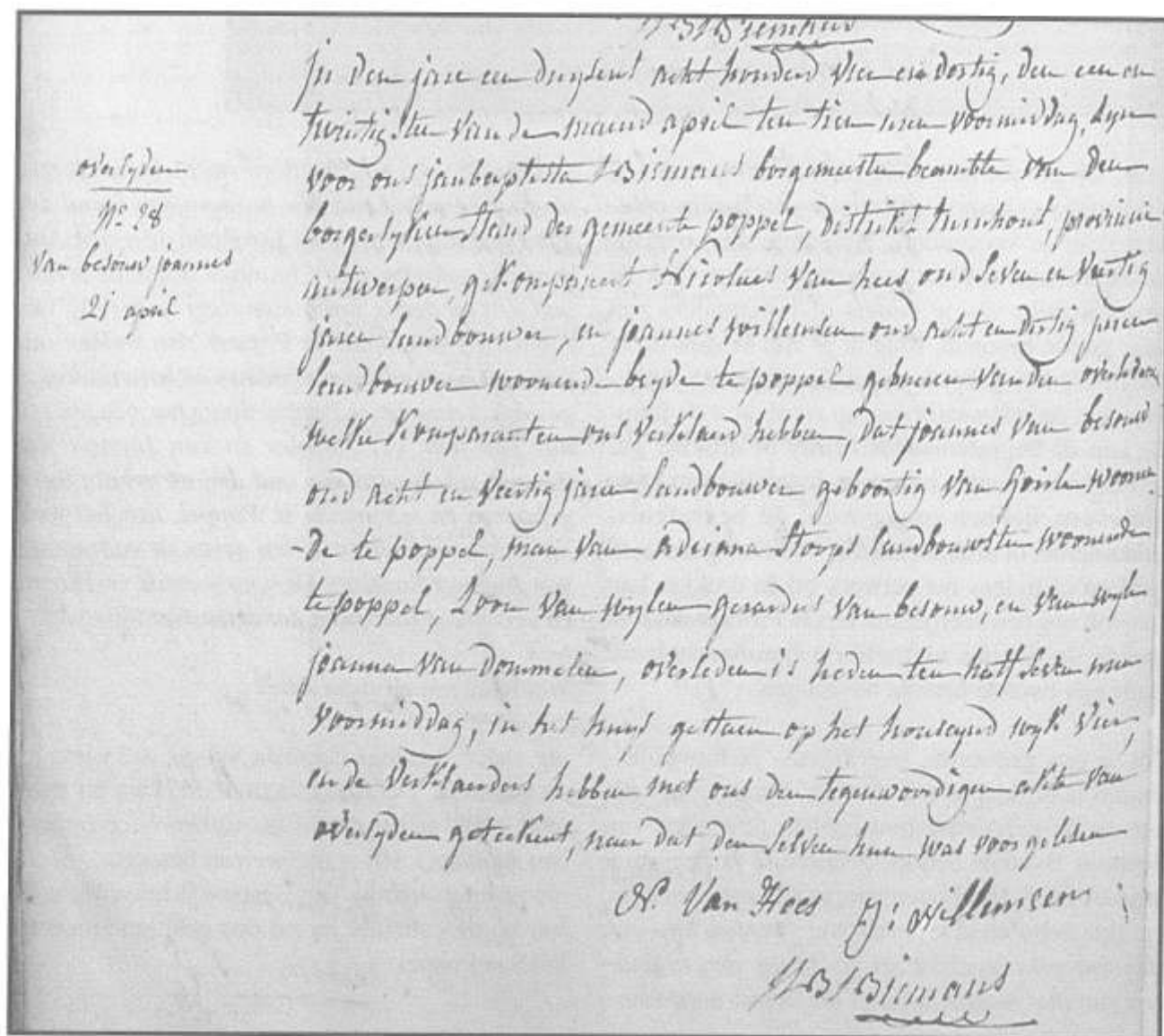
We weten nu wie de ouders zijn: Joannes Baptista Schots en Joanna Van Besouw. Je zou nu eerst de geboortakten van die 2 personen kunnen gaan zoeken, maar het best kan men eerst de huwelijksakte zoeken. Ruwweg kunnen we zeggen dat er werd getrouwd in de woonplaats van de bruid, wat meestal ook overeenkomt met haar geboorteplaats. En inderdaad, op 29 januari 1834 werd er getrouwd te Poppel. Alhoewel een huwelijksakte een zeer rijke bron aan genealogische gegevens is, konden we geen voorbeeldje opnemen omdat zo'n akte al vlug anderhalf tot twee bladzijden groot is.

Enkele gegevens die we uit de huwelijksakte van Joannes Baptista Schots en Joanna Van Besouw konden puren, waren:

-dat Joannes Baptista metselaar was, *gebooren te Alphen den negen en twintigsten november achtien honderd drij...* Over zijn ouders lezen we: *...meerderjarige zoon van Adriaen Schots, landbouwer te Alphen, welken hier tegenwoordig en toestemmende en van wijlen Adriana Maria Van Rijsewijk overleden te Weelde den drij en twintigsten december achtien honderd acht en twintig....* Joannes Baptista had pech, zijn moeder was al overleden bij zijn huwelijk. Wij hebben echter geluk, want we weten nu waar we de overlijdensakte van zijn moeder kunnen terugvinden, wat ons waarschijnlijk niet alleen de geboorteplaats van haar zal opleveren, maar ook de namen van haar ouders.

- dat Joanna Van Besouw landbouwster was bij

Foto 2. De overlijdensakte van Joannes Van Besouw.

Kwartierstaat van Joannes Baptista Schots

Generatie 1 (proband)

1 Joannes Baptista Schots, geboren op zaterdag 9 januari 1836 om 01:00 in Poppel.

Generatie 2 (ouders)

2 Joannes Baptista Schots, geboren op dinsdag 29 november 1803 in Alphen. Joannes Baptista is overleden op vrijdag 4 juli 1890 in Poppel, 86 jaar oud.

Hij trouwde, 30 jaar oud, op woensdag 29 januari 1834 in Poppel met

3 Joanna Van Besouw, geboren op woensdag 17 november 1813 in Poppel. Joanna is overleden op vrijdag 1 mei 1863 in Poppel, 49 jaar oud.

Generatie 3 (grootouders)

4 Adriaen Schots, gedoopt op Tweede Kerstdag donderdag 26 december 1776 in Weelde.

Adriaen is overleden op zondag 12 april 1840 in Poppel.

Hij trouwde waarschijnlijk te Alphen met

5 Adriana Maria Van Rijsewijk is geboren te Alphen en overleden op dinsdag 23 december 1828 in Weelde.

6 Joannes Van Besouw, geboren in 1786 in Goirle. Joannes is overleden op maandag 21 april 1834 om 06:30 in Poppel, 48 jaar oud. Hij trouwde, 26 jaar oud, op woensdag 15 januari 1812 in Poppel met

7 Adriana Stoops. Zij is gedoopt op zondag 5 juli 1778 in Poppel. Adriana is overleden op woensdag 4 maart 1840 in Poppel.

Generatie 4 (overgrootouders)

8 Joannes Baptist Schots.

Hij trouwde op maandag 14 september 1772 in Weelde met

9 Maria Dorothea Moonen.

10 Andries Van Rijsewijk.

Hij was gehuwd met

11 Angelina De Jongh.

12 Gerardus Van Besouw. Gerardus is overleden voor 1834.

Hij was gehuwd met met

13 Joanna Van Dommelen. Joanna is overleden voor 1834.

14 Adrianus Stoops.

Hij trouwde op maandag 27 april 1778 in Poppel met

15 Elisabetha Van Hal.

Een uitdraai van de gegevens die we vonden met een genealogieprogramma, in dit geval met Aldfaer, een gratis Nederlandstalig programma dat je zo van het internet kunt halen

haar huwelijk...gebooren te Poppel den seventiende november achttien honderd dertien.... Verder lezen we dat ze een 'minderjarige dochter van Joannes Van Besouw landbouwer en Adriana Stoops beyden woonende te Poppel' is.

Pikant detail: noch de bruidegom noch zijn vader kunnen schrijven, want onderaan aan de akte vinden we: *...dewelken dezen tegenwoordigen akte met ons ende gesamentlijk met de partijen contractant hebben getekent, naer dat den selven hen was voorgelezen, uytgenomen den bruydegom en zijn vader verklaren niet te kunnen schrijven...* We vinden dan ook twee kruisjes ter rug als 'handteeken'.

Wat ook belangrijk is, is hetgeen wat er niet wordt gezegd in de akte. Tussen de lijnen door kan je immers lezen dat de vader van Joannes Baptista Schots en de beide ouders van Joanna Van Besouw nog in leven zijn en dus overleden moeten zijn na 29 januari 1834. Joannes Van Besouw heeft de bruiloft precies niet goed verteerd, want die overlijdt te Poppel nog geen 3 maanden later, nl. op 21 april 1834. Zijn overlijdensakte is ook bij dit artikel gevoegd. In deze akte lezen we dat *'Joannes Van Besouw oud acht en veertig jaren landbouwer geboortig van Goirle woonende te Poppel, man van Adriana Stoops landbouwster woonende te Poppel, zoon van wijlen Gerardus Van Besouw en van wijlen Joanna Van Dommelen, overleden is heden ten half seven uren voor-*

middag, in het huys gestaen op het honseynd wijk vier...'

Ook hier leren we heel wat uit, nl. dat Joannes Van Besouw overleed te Poppel op 21 april 1834 en hij 48 jaar was. Dat betekent dus dat hij geboren werd rond 1786 en dit in Goirle volgens de akte. Zijn ouders waren Gerardus Van Besouw en Joanna Van Dommelen die beiden overleden zijn voor 1834. Als we dit alles nu in een genealogieprogramma stoppen, dan krijgen we al een aardige stukje van de kwartierstaat van de persoon waar we mee begonnen zijn. We hebben nog wat bijkomende gegevens ingevuld om de kwartierstaat te vervolledigen en een afdruk van die kwartierstaat toegevoegd. Indien je niet over een computer en een genealogieprogramma beschikt kan je nog altijd de genealogiepakketten van het VVF (Vlaamse Vereniging voor Familiekunde) gebruiken, die degelijke formulieren aanbieden waarop je netjes je gegevens kan noteren.

Wij hopen met deze het één en ander uitgeklaard te hebben over hoe je de Burgelijke Stand moet benaderen om je stamboom op te zoeken. En indien je bij je eerste klauterpogingen in je stamboom toch nog wat problemen moest tegenkomen, geven wij je graag een zetje! Aarzel dus niet als je een vraag hebt, we helpen je graag.

Johan Van Steen

Onze foto-actie

Een aantal weken na elkaar verschenen in het Berichtenblad onze tekstjes om foto's en documenten uit de oude doos op te sporen en te verzamelen voor het museum. Dat is namelijk onze actie van dit jaar in verband met ons 25-jarig jubileum. Wij willen immers zoveel mogelijk materiaal voor het nageslacht bewaren. Die oproepen hebben hun doel niet gemist, want wij kregen heel wat respons. Dankzij de spontane antwoorden van zoveel mensen verkregen wij oude prentkaarten, alerhande foto's (waaronder wel meer dan 120 klasfoto's), oorlogsgeld, oude documenten, uitge-

breide collecties wandplaten en landkaarten en het archief van de Oudstrijdersbond van Weelde. En die actie loopt nog steeds. Ook voor onze leden natuurlijk. Wie erg gehecht is aan bepaalde foto's, krijgt die van ons terug nadat wij er een scan-kopie van gemaakt hebben.

Ons patrimonium groeit daarmee weer sterk aan. Vooral hele reeksen wandplaten over de bijbel en het godsdienstonderricht van weleer, maar ook over biologie, moedertaal en spelling vullen onze kasten. Talrijke oude landkaarten zijn ons ook ge-

Foto 1. Een voorbeeldje van één van de talloze foto's die we hebben verworven tijdens onze campagne. Dit zou een klas uit Ravels zijn, maar welke? Helaas zijn er vele foto's zoals deze waarvan we niet weten wie er op staat. Als je iemand erop herkent, geef ons dan aub een seintje.

schonken: kaarten over de wereld, de werelddelen, België en zelfs over onze streek en dorpen. Stuk voor stuk vormen ze belangrijk materiaal dat niet verloren mag gaan. De klasfoto's bezorgen ons wel een flinke brok werk. Immers, we moeten proberen gezichten te herkennen van kinderen op de foto's en die mensen dan aanspreken met de vraag of zij bereid zijn op al die lieve kindergezichten de juiste namen te plakken. Totnogtoe is de medewerking van hen aan wie wij de vraag stelden, voortreffelijk. Zo komen wij met vereende krachten tot buitengewoon interessant werk materiaal.

Hier mag het dus niet mee ophouden. Wij wensen nog steeds heel wat meer te verzamelen. Vooral in Ravels en Weelde moet er beslist nog veel materiaal te vinden zijn. Beste mensen, hebt u nog oude (negatieven van) foto's (klasfoto's, familiefoto's, foto's over gebeurtenissen of vieringen, enz.), documenten, voorwerpen enz., neem dan contact met ons op. Kent u familieleden, vrienden, geburen of kennissen die zeker nog wat heb-

ben liggen, vraag hen dan om aan onze actie mee te werken. Nog eens: wat zij niet graag afstaan, krijgen ze na kopiëring terug. Op deze wijze helpt

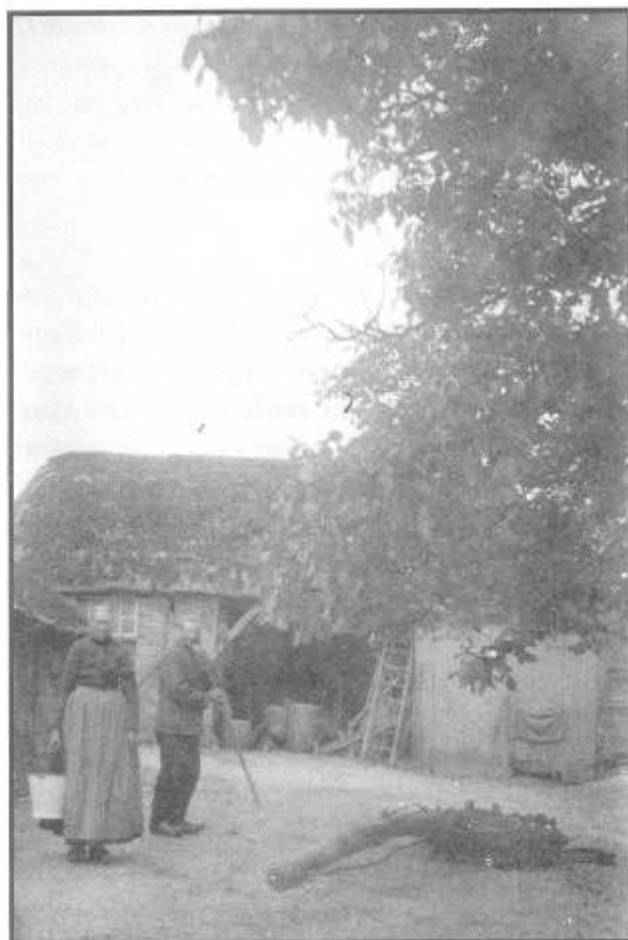

Foto 2. Nog een foto die we mochten kopiëren, helaas zijn noch de twee mensen noch de locatie waar deze foto is genomen ons bekend. Of heeft iemand wel een idee wie er op staat?

u tevens mee aan onze grote tentoonstelling in november, want dan vieren we het 25-jarig bestaan van onze kring.

En aan de milde schenkers zeggen wij alvast "DANK U WEL". Vooral de scholen van Ravels-Eel, Poppel en Weelde-Statie verdienen alvast een hartelijke bedanking, want die hebben ons een arsenaal interessant materiaal geschonken.

Wenst u contact op te nemen, doe dat dan met een van onderstaande bestuursleden:

Agnes Bols-Luyten (tel. 014/ 65 83 46)

Ria Moelans-Verheyen (tel. 014/ 42 18 39)

Magda Vloemans (tel. 014/ 65 5156)

Marc Van Gorp (tel. 014/ 65 69 05)

Laurent Woestenburg (tel. 014/ 65 69 93)

Johan Van Steen (tel. 0474 83 72 30)

Het bestuur

Uit de oude doos: De bevrijding van Ravels

We weten niet of jullie het je nog herinneren, maar in het prille begin van de heemkundekring hadden we nog geen eigen tijdschrift. Het enige medium dat toen bestond, was het plaatselijke reclameblaadje 'Het Berichtenblad', waarin einde jaren 70 begin jaren 80 verscheidene artikels te lezen stonden over de geschiedenis van onze drie dorpen. Het medium was eigenlijk uiterst geschikt, het werd immers in elk huisgezin in Ravels, Weelde en Poppel en enkele aangrenzende gemeenten bezorgd. De keerzijde van de medaille is echter dat door het gebruik van goedkoop papier die artikels serieus beginnen te vergelen, wat betekent dat deze door ons (en misschien ook door u) bewaarde artikels langzaam maar zeker aan het vergaan zijn.

Maar niet getreurd, we kunnen ze nog altijd opnieuw opnemen in dit boekje, zodat u en wij opnieuw een verse kopij hebben van wat toen neergepend is door de vlijtige medewerkers van toen. De teksten worden ook integraal overgenomen, dus zonder iets te wijzigen aan de inhoud of de tekst, ook al zijn van sommige zaken ondertussen meer gegevens bekend. Veel plezier met onze eerste aflevering 'Uit de oude doos'.

De redactie

De bevrijding van Ravels

We zijn einde september. In 1944 de vooravond van de bevrijding. De beschrijving hiervan ga ik hier geven. Vooraf eens vertellen hoe onze men-

hoe onze mensen zich in de oorlog wisten te behelpen in de moeilijke omstandigheden.

1^e De bevoorrading in brandstof.

De bevoorrading in brandstof was maar karig in de oorlogsjaren. Lang niet genoeg om de behoeften aan verwarmen en koken te voldoen. Ik schrijf ook koken want van gas was er toen nog geen sprake. Electriciteit werd ook nog niet gebruikt voor dat doel. Onze mensen waren echter vernuftig. De plaatselijke overheid liet in vele gevallen maar begaan. Zo kwam het dat menig gemeentebos of bos van de C.O.O. wel wat te lijden had. De nood was ook groot. Nauwgezette mensen konden echter aan die praktijken niet meedoen. We hadden nog een andere manier om aan wat supplementaire brandstof te geraken. Ik bedoel hier de opbrengst van zagezage "Kolenmijnen van Weelde-Statie". Dat waren de enorm grote hopen sintels afkomstig van de locomotieven van de trein die na tientallen jaren aan Weelde-Statie een speciaal "stort" bezorgden. Waarschijnlijk ging men in het begin voor eigen gebruik al eens een zakje halen. Het resultaat voldeed waarschijnlijk zo goed, dat men eraan dacht dat spul na ziften te gaan verkopen. Omdat de nood zo hoog was, was de prijs niet min. Zo zagen we regelmatig onze werklieden met een zakje met het gegeerde spul door het Kamp fietsen. Liefhebbers hiervoor waren er bij de vleet. Elke leverancier had zijn vaste klanten. Hij verdiende zo een mooie cent om op zijn beurt wat "snoeperij" te kopen: een paar schoenen, wat mondvoorraad, een kleding-

stuk of een fietsband. Ter verklaring gezegd had men voor 3000 Fr. als men er maar 2000 per maand verdiende.

2° De boter

De boter was al even karig toegemeten als de brandstof. Hier en daar waren er gezinnen die wat meer zegeltjes voor melk kregen om de kinderen, de oudjes, de zieken, een zwangere vrouw. Trof men dan een goede boer -en die waren er- dan kreeg men wel eens meer dan volle melk. De boerin schepte de melk boven, zonder de room te mengen. Dagelijks werd van die melk de room afgeschept en na enkele dagen kon men "boteren". Hoe men dat deed? Men had verschillende methodes. Eenvoudig schudden in een bokaal was de meest eenvoudige. Dat bleef men niet doen. Het gaf gemakkelijker mislukkingen en het was te veel werk. Onze smid Nandje Couwenberg had er wat op gevonden. Hij maakte een kleine boterstand. In plaats van de boterton plaatste men er een tweeliterse weckfles tussen. En dat ging. Het was kinderwerk hiermee boteren. En echt de kinderen deden het ook meest. Na een half uurtje draaien was er de boter. De boter klotste tegen de wand en dat hoorde men graag. En... klaar was Kees. Nooit hebben onze mensen zo goed de samenstelling van melk begrepen: room, tapte melk of ondermelk, boter en botermelk.

3° Vlees en spek

Veel van onze mensen hadden een varken. Hoe ze dit beest tot 100 kg. kregen was niet heel duidelijk. Maar het kwam er doorgaans. Verder ging men meestal niet. Voor het geslachte gewicht moest men rantsoeneringsrantsoen afstaan. Men kreeg echter veel meer rantsoen als men zelf voor het vlees zorgde. Dat was één voordeel. Er was nog meer. Het wegen gebeurde doorgaans in het voordeel van de eigenaar van het beest. Hier en daar stond een "zwart varken", maar dat was nogal gevaarlijk. Gewoonlijk ging het er zo naartoe. Men ging naar de slachter en ook naar het gemeentehuis. Het varken werd door de slager gekeeld, deze hing het op een ladder en zette deze in een hoek. Het sneed het door, zodat het kleinste deel het gemakkelijkst te nemen was. Als de bediende van het gemeentehuis kwam, dan gebaarde deze

van niets en liet het kleinste deel wegen. Hij nam hiervan het dubbel en dat was natuurlijk in het profijt van de aangever van het varken. Volgens dit gewicht werden er rantsoeneringszegels vlees afgehouden. Men wist zich hier nog tamelijk goed te behelpen, maar men was de oorlog toch erg beu. Er waren nog groter bekommernissen dan hierboven aangehaald, nl. als men wat grote jongens over de vloer zag lopen. Onze mensen waren als in de wolken als ze eindelijk hoorden dat de "soldaten met de platte schoteltjes op hun kop" ons dorp naderden. Hier ga ik u de intocht van de Engelsen in Ravels vertellen zoals ik het destijds heb opgetekend.

De grote dag: de bevrijding van Ravels

3 oktober 1944. Reeds een maand zaten wij in de vuurlijn. Turnhout was al enkele tijd bevrijd. Vandaag was het onze beurt. De laatste Duitser was vertrokken. Langs de vaart werden de eerste Engelsen gemeld. Groot was de blijdschap van de burgers in Ravels. Het nieuws verspreidde zich vlug door het dorp. Iedereen was nu te been. Van werken was er geen sprake. Met hele groepen trok men naar de Bovenheide. Onze ogen konden we niet geloven. Zagen we hier nu echt onze bevrijders? Nog tamelijk bevreesd kwamen deze vooruit. Een speciaal peleton meest langs de wegen kleine grachten graven om zich gebeurlijk te beschermen tegen vijandelijk geschut. Gelukkig waren het voorzorgsmaatregelen die niet gebruikt moesten worden. De vijand trok terug tot achter Poppel. Al heel vlug was het dorp vol Engelsen en nieuwsgierig publiek. Het hoofdkwartier vestigden zich in het Preventorium. Daar krioelde het van de soldaten met hun platte helmen. Nu en dan bracht men een achtergebleven Duitser als krijgsgevangene binnen. Het waren feitelijk ingelijfde Poolse soldaten die niet wensten te vechten voor hun vijanden. Wat waren onze mensen nu gelukkig! 's Avonds, tot in het midden van de nacht, zaten in de huizen de Engelsen rond onze tafels met onze gelukkige bevolking. Zo goed het ging werd er gepraat over het uitgestane leed. Niemand scheen er van bewust te zijn dat de oorlog nog voortwoedde en dat op enkele kilometers van hier het kanon nog bulderde. Het oliepitje werd vervangen door de kaars van de Engelsman. Wat scheen het een verlichting! Immers reeds een

maand lang zaten we in de frontlijn zonder gemeenschap met een ander dorp. Onze ogen hadden ook hun kost als het witte brood werd bovengehaald. En wat dan zeggen als de kleinen werd vergast op een reep chocolade? Wij moesten toch ook onze dankbaarheid tonen: het schaarse ei werd voor onze gasten gereed gemaakt en bij de boeren werd de melk overvloedig geschonken. Immers

alle kontakt met de buitenwereld afgesloten maakte elke levering onmogelijk. Zo verliep de eerste dag. Zo verliepen nog vele dagen tot eindelijk het bericht kwam dat ook Poppel was bevrijd. Het leger trok verder.

A. Van Gool
(Berichtenblad, september 1978)

Winterhulp, een steun tijdens Wereldoorlog II

Tijdens onze ronde in verband met de foto-actie van de kring voor de tentoonstelling van november dit jaar, kwamen hier en daar nogal wat interessante documenten aan de oppervlakte. Een daarvan was een agenda van het jaar 1943. Hij bleek uitgegeven te zijn door de organisatie Winterhulp. Tussen de blaadjes met de data door vonden wij allerlei gegevens over de organisatie zelf. Het leek ons de moeite om er een artikel aan te wijden. Wij kunnen niet instaan voor de juistheid van de gegevens, want zij komen uiteraard van Winterhulp zelf. Bovendien lopen de in het boekje vermelde gegevens slechts tot in het jaar 1942. Maar ze zijn zeker sprekend genoeg om model te kunnen staan voor de hele oorlogstijd.

Ontstaan

Toen het Duitse leger op 10 mei 1940 in de zogenaamde Blitzkrieg (verrassingsoorlog) België en Nederland was binnengevallen begon de bevolking al meteen de nare gevolgen van de bezetting, vooral in de winterperiode, aan den lijve maar ook op de keukentafel te voelen. Onder aansporing van de Duitsers werd toen in beide landen Winterhulp opgericht. Bedoeld was een systeem van onderlinge hulpverlening tot stand te brengen, waarbij zij die overschot hadden, een gedeelte van hun beschikbare middelen via Winterhulp zouden afstaan aan hen die noodlijdend waren. Voorzitter van Winterhulp werd Prof. Dr. Paul Heymans, die al eerder een Nobelprijs geneeskunde had gekregen.

Steun van de koning

Omdat het hier eigenlijk ging om een Duits ini-

tiatief, werd Winterhulp vanuit het Verzet bestreden. Niettemin bleek het wel een efficiënte hulpverlening te zijn en kon het rekenen op de steun van hooggeplaatsten. Zo wees koning Leopold III al meteen in een brief aan de voorzitter op de plicht van alle Belgen om de beweging te steunen. Hijzelf schonk alvast een miljoen fr. bij wijze van voorbeeld. In die brief schreef hij: "*Niemand beware nu nog eenig goed dat niet noodzakelijk is voor hem of voor zijn gezin. In deze tijden van gemeenschappelijke beproeving moet iedereen bereid zijn zich bij de gemeenschappelijke hulpverlening met offervaardigheid aan te sluiten.*"

Steun ook van de kerk

Kardinaal Van Roey, de toenmalige aartsbisschop van België verkoos, wellicht om de meningsverschillen errond, om eerst even af te wachten wat Winterhulp zou opleveren. De ervaring leerde hem anderzijds ook, dat hij niet lijdzaam mocht toezien. In zijn vastenbrief van 1941 wees ook hij de gelovigen op hun plicht om Winterhulp te steunen. Hij schreef: "*Wij hebben het ontstaan en de inrichting van winterhulp van dichtbij gevolgd, wij kennen de bedoelingen van haar leiders, en wij vragen aan de katholieken niet mopperend te staan tegenover dit werk, maar er hun medewerking aan te verlenen, opdat het 't meest mogelijke goed tot stand brenge*".

Andere bisschoppen sloten zich bij deze oproep aan. Zo schreef Mgr. Charrue, bisschop van Namen, in een brief voor Prof. Heymans, het volgende: "*Zoozeer als men de angst en droefheid voelt bij het aanschouwen van de noodlottige ge-*

volgen van de ondervoeding waaronder onze landgenoten lijden, zozeer moet men zich verheugen over de bewonderenswaardige inspanningen van de Liefdadigheid en de Wetenschap, die zich hier ten dienste hebben gesteld van Winterhulp, om de kwalen te bestrijden waarmede wij bedreigd zijn."

Officieel Tijdschrift

Winterhulp lanceerde ook een geïllustreerd maandblad onder de titel 'Officieel Tijdschrift'. Daarin verschenen artikels over de werking van de plaatselijke comités, maar ook over culturele manifestaties, historische studies, folklore, vertellingen, gedichten enz. Uiteraard was het de bedoeling de samenwerking en de motivatie erin te houden bij de talrijke vrijwillige medewerkers. Een abonnement kostte 25 fr. voor een jaar en 13 fr. voor een half jaar.

Bezorgdheid voor kinderen

De organisatie had vooral oog voor de jeugd, gaande vanaf het nog ongebooren kind tot en met de universiteitsstudent. Zo kon Winterhulp in 1943 reeds uitpakken met een maandelijkse toelage van 1.500.000 fr. aan het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn en een eveneens maandelijkse bijdrage van 250.000 fr. voor Het Belgisch Nationaal Werk tot Bestrijding der Tuberculose. Overigens meldde Winterhulp bij de aanvang van 1943 reeds dat het tot dan toe reeds meer dan 100.000.000 fr. had uitgegeven ten bate van de kindsheid en van de jeugd. Dit zijn voor die tijd reeds zeer belangrijke bedragen.

Acties voor schenkers

Winterhulp bedacht allerlei soorten acties en suggesties om hen die het konden doen tot het verlenen van hulp aan te zetten. Het is de moeite waard om er hier een aantal op een rijtje te zetten.

- De organisatie stelde elke maand 11.000.000 fr. ter beschikking voor de 'Loterij Winterhulp'. Door grootscheepse verkoop van loten trachtte ze de kas te spijzen om mensen die geen loten konden kopen in hun nood bij te staan.
- Houders van een bank- of postrekening

werden voortdurend aangespoord bij overschrijvingen ook aan Winterhulp te denken.

- Eigenaars van onroerende goederen werden ertoe aangespoord om 1% van hun kadastraal inkomen aan de organisatie af te staan. Daarbij werd de nadruk gelegd op het feit dat alleen maar Winterhulp het middel was om tegen de ondervoeding van de schooljeugd in te gaan.
- Met de regelmaat van een klok werd de bevolking erop gewezen, dat zelfs uit het buitenland (b.v. Portugal) voedingswaren werden toegezonden. Vooral de Belgen die in het buitenland woonden, werden als trouwe schenkers tot voorbeeld gesteld.
- Handelaars kregen de boodschap dat zij door voor elke 1000 fr. omzet die zij realiseerden, slechts 2 fr. af te staan, de jeugd konden beschermen tegen bloedarmoede en tuberculose. Men voegde eraan toe: *"U verzekert aldus tegen ziekte en ellende uw toekomstige klanten."*
- De landbouwers probeerde men te overtuigen om per jaar 10 fr. per hectare bebouwde grond of weiland af te staan. Dat zou de gezondheid van de stadskinderen ten goede komen.
- Op de inkomsten uit obligaties en schuldvorderingen werd 1% van de inkomsten gevraagd.
- De beroepsinkomsten van de bedienden, werklieden, loontrekkenden enz. moesten ook goed zijn voor afstand van geld aan Winterhulp. Dat ging van 1 fr. op een inkomen tot 1000 fr. tot 5% op een inkomen vanaf 25.000 fr.
- Om de geïnviteerde schenkers te overtuigen citeerde men luitenant-generaal Six, vleugeladjutant van de koning en voorzitter van het N.W.O.S. die ook hoofd was van het Departement Bijzondere Aangelegenheden van Winterhulp, met de volgende door hem gepubliceerde teksten: *"In haar opvatting zoowel als in haar verwezenlijkingen is en zal Winterhulp blijven: een essentieel en uitsluitend Belgisch werk."* en *"Met de meeste beslistheid verklaar ik dat Winterhulp Belgisch is, dat haar inkomsten Belgisch zijn en uitslui-*

tend voor België bestemd zijn.” Merken we hierbij op, dat weliswaar ook Nederland een Winterhulp-organisatie in het leven had geroepen. Wellicht zette Six zich af tegen bepaalde aantijgingen in verband met mogelijke Duitse connecties.

- Op dezelfde manier werd ook een schrijven van de heer Loix, rechter en voorzitter van de Bond der Zwaarverminkten van België, ter overtuiging gepubliceerd.
- De organisatie verdedigde ook tegenover de bevolking de doeltreffende besteding van het geschonken geld door mede te delen wat ze er voor kocht. Zo wist ze op 30 juni 1942 te vertellen dat ze voor 34.000.000 fr. stoffen, kledingstukken en schoenen had aangekocht tegen de prijs van 10 mei 1940 en ter beschikking gesteld van de plaatselijke comités. Maar ook de comités zelf hadden voor niet minder dan 14.000.000 fr. kledingstukken aangekocht. Op diezelfde dag had ze nog voor 32.000.000 fr. in voorraad liggen
- Er werden zelfs bridge-tornooien georganiseerd. Die brachten in enkele maanden 285.000 fr. op.
- Bovendien werden er speciale postzegels uitgegeven. In één jaar tijd brachten die 14.000.000 fr. op voor de zogenaamde ‘gesteunden’.
- Winterhulp verdedigde op een nadrukkelijke wijze zijn politieke onafhankelijkheid. Heel formeel zegt ze: “*Winterhulp deed nooit aan politiek, doet niet aan politiek en zal nooit aan politiek doen. Zij, beoogt alleen de mobilisatie en het rationeel gebruik van al de beschikbare hulpbronnen in het land, en eventueel in het buitenland, om hulp te bieden aan onze beproefde landgenooten.*”
- Zelfs de “sportlieden en sportliefhebbers” waren tussen 1 januari 1941 en 31 mei 1942 goed voor giften van in het totaal 4.100.000 fr.

Het bestuur van Winterhulp liet zich dus niet onbetuigd om zoveel mogelijk geld binnen te halen. Maar het geld kwam niet uitsluitend van de bevolking zelf, ook de staat droeg zijn aandeel bij. Vanaf het begin tot op 30 juni 1942 bedroegen

de inkomsten 1.107.000.000 fr. Daarvan kwamen 611.000.000 uit eigen collectes en de overige 496.000.000 van de staat.

Steunenieters

De hulpverlening van Winterhulp was gedurende de oorlogsjaren zeer divers. Ook daarvan willen we graag een beeld ophangen.

- De organisatie ondersteunde vooral (wat zij zelf noemt) de kinderen en de jonge lieden die ingeschreven waren in de bewaarscholen, de lagere scholen, de middelbare scholen van beide graden, de normaalscholen, de technische scholen, de scholen voor verpleegsters en scholen voor vroedvrouwen, maar ook de kinderen die niet naar school gingen en van wie de ouders zich tot de plaatselijke comités wendden voor hulp.
- Tijdens de winter van 1941-1942 werd aan de schoolgaande kinderen 95.000 liter levertraan uitgedeeld.
- Dankzij de giften uit het buitenland kon de organisatie in haar goedkope spijshuizen aan de toekomstige en aan de zogende moeders aanvullende maaltijden verzorgen zonder dat zij daarvoor zegels moesten inleveren. Op die manier werden in het boekjaar 1941-1942 voor niet minder dan 91.000.000 fr. levensmiddelen verstrekt.
- Op 1 juli 1942 had Winterhulp in de scholen reeds uitgedeeld:
 - 750.000 kg gecondenseerde melk
 - 550.000 kg melk in poedervorm
 - 30 miljoen beschuiten
 - 150.000 kg chocolade
 - 500.000 kg sinaasappelen
- Dagelijks werd in de scholen aan 750.000 kinderen soep uitgedeeld. Bovendien verschaft Winterhulp in de grote agglomeraties en in de industriële gemeenten één keer per week een bijkomende lichte maaltijd aan de ondervoede kinderen. De daarvoor gebruikte voedingswaren kwamen hoofdzakelijk via het Ministerie van Voedselvoorziening en het Internationaal Rode Kruis uit Portugal, maar ook van

landgenoten die in het buitenland verbleven;. Dat betekende dagelijks zowat 150.000 maaltijden.

Om dat allemaal te kunnen realiseren had de organisatie op 1 juli 1942 reeds ontvangen: 500.000 kg gerst, 825.000 kg gedroogde erwten, 703.000 kg gierst, 4.600.000 kg sardientjes en gepekeld vis, 400.000 kg gedroogde bonen, 1.000.000 kg gedroogde vijgen, 685.000 gedroogde en geperste vis, 636.000 kg sardientjes in olie en met tomaten, 1.200.000 kg zuurkool enz.

- Zeer bekend bij ons waren de tabletten met vitamine C en D. Daarvan werden er maandelijks niet minder dan 30 miljoen uitgedeeld aan kinderen boven de zes jaar. In de winter van 1941-1942 waren dat er zelfs 180.000.000.
- Voor de zuigelingen schonk de organisatie kosteloos luiermannen aan de moeders. Die werden via het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn uitgedeeld; Tot op 30 juni 1942 waren dat er 12.000. Per maand gingen er zo'n 1.400 weg met het recordaantal van 2.240 in april 1942.
- In de zomer van 1941 plaatste men door tussenkomst van Winterhulp 45.520 kinderen in schoolkolonies en 'openluchtstations'. Ook werden internaten ter beschikking gesteld voor de opvang van zwakke kinderen.
- Een andere actie concentreerde zich op oud-strijders van 1914-1918 en de Belgische krijgsgevangenen in Duitsland. De eersten kregen financiële ondersteuning terwijl de krijgsgevangenen met colli's werden bedacht. Deze laatste stuurden aan Winterhulp ook hun 'ontroerende boodschappen van erkentelijkheid'. Anderzijds stonden bepaalde oudstrijders 1914-1918, invaliden en 'frontstreepdragers' zelf geldelijke steun af aan de organisatie (in 1942 gedurende de eerste drie maanden al 150.000 fr.).
- Organisatorisch verliepen al deze acties via uitdeelcentra. Zo waren er voor de verdeling van de schoolsoep 1.015 centra en deelden 486 centra dagelijks niet min-

der dan 130.000 rantsoenen uit. 1146 centra bezorgden dagelijks 3.400.000 liter melk en 160 'Spijshuizen Leopold III' hadden elke dag 48.000 maaltijden klaar. Ten dele ging de hulpverlening ook via andere bestaande organisaties, zoals bijvoorbeeld het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, het Belgisch Nationaal Werk tot Bestrijding der Tuberculose, Het Nationaal Werk der Oud-strijders, Het Hulp- en Informatiebureau voor Gezinnen van Militairen, de Tehuizen Leopold III, het Genootschap Sint-Vincentius a Paulo, de Dames van Barmhartigheid, het Leger des Heils, de Universitaire Stichting, de Stichting Francqui en talrijke hulpverleningswerken.

- Er werd ook ingespeeld op concrete situaties. Zo zorgde Winterhulp na de ramp van Tessenderlo voor matrassen, dekens, kledingstukken en andere hulpmiddelen, alles tezamen voor 1.065.000 fr. Er moet wel gezegd worden, dat bij die gelegenheid niet minder dan voor 505.000 fr. giften in natura binnenkwamen.
- De strijd tegen de koude in de wintermaanden was ook een van haar belangrijke doelstellingen. Dat resulteerde bijvoorbeeld ondanks de vervoersproblemen toch in de winter van 1941-1942 in een ondersteuning met 169.000 ton kolen.
- Zelfs de kunstenaars (schilders, beeldhouwers, letterkundigen, musici en toneelacteurs) werden niet vergeten. Daarvoor had Winterhulp een speciaal 'Comité voor Kunsten en Letteren' opgericht.. In een paar jaar tijd besteedde de organisatie daaraan meer dan 1.900.000 fr. Ten dele werden ook kunstwerken verkocht aan particulieren. Bovendien verstrekten ze 'degelijke maaltijden' aan de leerlingen van scholen voor kunsten en ambachten..

Uit de hierboven vermelde gegevens moge blijken, dat Winterhulp in de oorlogstijd een gedegen bijstandsorganisatie is geweest. Ze beseftte dat ook ten volle en liet niet na de verlangde steun van gegoede burgers met de nodige morele drukingsmiddelen kracht bij te zetten. Om dit te illustreren citeren we hier een door haar verspreide

tekst die niets aan duidelijkheid te wensen laat.

" Zich onttrekken aan zijn plicht tegenover

WINTERHULP

Betekent :

- *Zich onttrekken aan zijn plicht tegenover het land;*
- *Weigeren voedsel te verschaffen aan ondervoede kinderen;*
- *Weigeren klederen te bezorgen aan hen die koude lijden;*
- *Weigeren kolen te bezorgen aan verkleumde oude lieden;*
- *Het komt overeen met het levensminimum te ontzeggen aan degene die alles verloren hebben.*

- *Neemt dus elke gelegenheid te baat om Winterhulp te helpen.*
- *Stort uw maandelijksche bijdrage op de postcheckrekening van uw plaatselijk comité.*
- *Stort uw penning aan de collectanten van Winterhulp.*
- *Gebruikt de postzegels van Winterhulp.*
- *Koopt de biljetten van de Loterij Winterhulp.*
- *Koopt de solidariteitsbons van Winterhulp."*

Moge er geen tijd meer aanbreken die het oprichten van een nieuwe Winterhulp nodig maakt.

Laurent Woestenburg

Foto: Herkent iemand deze mensen?

Afgiftekantoor: 2380 Ravels
Redactie, samenstelling en lay-out:
Johan Van Steen, Berkenlaan 22, 2380 Ravels

Verantwoordelijke uitgever:
Laurent Woestenburg
Beatrijs v. Nazarethln. 2, 2381 Poppel